

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

Opgericht door Kolonel
G. E. V. L. van Zuylen,
21 Maart 1900.

OOST EN WEST

„Het Koloniaal belang
is een Algemeen
Nederlandsch belang.“

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland, bij vooruitbetaling f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenland „ 4.—
Afzonderlijke nummers. „ 0.05

Prijs der Advertentiën.

Per regel. f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels „ 0.09
„ „ „ 1000 „ „ 0.08

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd aan de Redactie-Commissie, en gezonden aan de Presidente, 7a Heeregracht, Den Haag.

Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 51 Verhulststraat.

Voor Advertentiën tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG“, NIEUWE MOLSTRAAT 20, beiden den Haag.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indië onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zodoende en ook door het verleen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 'sjaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).

Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(ice).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Koloniaal Weekblad toegezonden.

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen. — De Goovernementsbedrijven in Ned-Indië. — Tentoonstelling te Crefeld. — Oost-Indische berichten. — West-Indië. — Van Vreemde Koloniën. — Boekbespreking. — Ingezonden. — Inhoud van Tijdschriften. — Feuilleton.

Mededeelingen.

I. Van de Vereeniging „Moederland en Koloniën“.

Openbare Algemeene Vergadering

op Zaterdag 13 October 1906, des avonds te 8 ure in het Zuid-Hollandsch Koffiehuys, Groenmarkt te 's Gravenhage.

Agenda:

10. Mededeelingen van het Bestuur.
20. Aanvulling van het Bestuur.
30. *Voordracht van den heer J. J. E. van Dijk*, 1ste luitenant der Infanterie, leeraar aan de Koninklijke Militaire Academie te Breda. Onderwerp: De positie van den Indischen officier behoort bij de Wet te worden geregeld. Formeel geen eisch van —, doch toegelaten door het staatsrecht, is wettelijke regeling geboden door motieven van ethischen en praktischen aard.
Gelegenheid tot debat.

II. Van het Dag. Bestuur der Vereeniging:

I.

In hartelijken dank ontvangen van N. N. f 40.— voor de Witte Kruiskolonie van den heer van Emmerik en f 40.— voor de kolonie van mej. M. Jansz te Pang-oengsen.

II.

Van het Departement van Koloniën ontvingen wij ter verspreiding een 40tal „Mededeelingen van staatkundigen en algemeenen aard“ van het Koloniaal Verslag, betreffende Ned.-Indië van 1906. Belangstellenden kunnen op aanvraag bij den secretaris van het hoofdbestuur — zoolang de voorraad strekt — één of meer exemplaren daarvan bekomen.

III.

Door presidente en secretaris van het Hoofdbestuur werd jl. Zaterdag ter audiëntie bij den Minister van Binnenlandsche Zaken het volgende rekest persoonlijk aangeboden:

Aan

Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken.

Geeft met verschuldigde eerbied te kennen, het Bestuur der Vereeniging „Oost en West“ goedgekeurd bij Kon. Besluit van den 28 Febr. 1903 No. 8, gevestigd te 's Gravenhage, dat zich gedrongen gevoelt, het volgende eerbiedig onder Uwer Excellenties aandacht te brengen:

Zooals Uwe Excellentie bekend zal zijn, is het doel onzer Vereeniging niet alleen de belangstelling voor de Nederlandsche koloniën in Oost- en West bij ons volk op te wekken, maar daarenboven de kennis omtrent land en volk van beide Indië in Nederland te verbreiden en de zucht naar meerdere kennis te dien opzichte aan te wakkeren.

Wij meenen hiermee niet alleen aan eene taak te arbeiden, die in het belang is van het Nederlandsche volk, maar eveneens mede te werken aan de vervulling van een plicht, die op ons, als koloniale natie rust, om voldoende bekend te willen zijn met de landen en volken, welke van Nederland uit geregeerd worden en op welke wetgeving de Nederlandsche regering en volksvertegenwoordiging den grootsten invloed uitoefent.

Toch heeft het herhaaldelijk onze aandacht getrokken en onze verwondering gewekt, gelijk wij reeds vroeger de vrijheid namen onder de aandacht van bevoegde autoriteiten te brengen, dat, bij de overigens algemeene zorg der Nederlandsche Regeering voor het onderwijs, met de kennis van Indië in het geheel geen rekening wordt gehouden en bovenbedoelde plicht geheel vergeten wordt.

Immers zou men mogen verwachten, dat Nederland, een der eerste der Koloniale Mogendheden in Europa, alsmede die der handeldrijvende natiën, van staatswege het noodige doen zou ter, opleiding en vorming van een wetenschappelijk voldoende en volkomen onderlegd corps leeraren dat betreffende Nederland, zijne koloniën, en de landen, waarmede wij in betrekking staan, — om van de aardrijkskunde in haar geheel niet te spreken, — voldoende aardrijkskundige kennis bezit, om daarin met vrucht onderricht te kunnen geven aan de Burgerscholen en Gymnasia, de inrichtingen van onderwijs, waar de wetenschappelijke opleiding van de meest ontwikkelden in den lande plaats heeft.

Doch dit is geenszins het geval. Integendeel is voor de opleiding van leeraren in de land- en volkenkunde van Nederland, zijne koloniën enz. aan genoemde inrichtingen van Hooger- en Middelbaar onderwijs, sedert hunne instelling vóór ongeveer dertig jaren, niets gedaan, evenmin als voor de opleiding van leeraren in de Aardrijkskunde in het algemeen. Terwijl er voor de opleiding van leeraren in tal van andere leervakken behorende tot ons Middelbaar onderwijs, leerstoelen zijn aan de Nederlandsche Rijks-Universiteiten, is dit juist het geval niet voor

leervakken, die in zulk een nauw verband staan tot onze staats- en volkenbelangen. In dit opzicht staat Nederland achter bij alle landen van Europa, ook zelfs bij kleine, als België en Zwitserland.

De eenige weg, die in Nederland open staat, om zich voor genoemde vakken wetenschappelijk te bekwamen, ter verkrijging eener acte van bevoegdheid voor het Middelbaar onderwijs, is in hoofdzaak eigen studie. Wie wetenschappelijk verder wenscht te gaan, vindt aan geen enkel Nederlandsche Rijks Universiteit daartoe de gelegenheid, en menigeen zocht die daarom aan buitenlandsche Universiteiten.

Deze toestand is nog bedenkelijker door de geldigheid van art. 97 der wet op het Hooger onderwijs, van 28 April 1876 Staatsbl. 102, hetwelk bepaalt, dat aan doctoren en candidaten in de Nederlandsche letteren dezelfde bevoegdheid wordt toegekend, als in art. 74 der wet van 2 Mei 1863 Staatsblad No. 50 is omschreven voor het Middelbaar onderwijs, hoewel er aan de universiteiten nooit eenig onderwijs in de aardrijkskunde gegeven wordt.

Hierdoor toch wordt aan bedoelde Doctoren en Candidaten, die noch de vereischte voorbereiding voor de aardrijkskunde ontvingen, noch aan de Rijks-Universiteiten lessen in dit leervak konden volgen, noch eenig bewijs van kennis dienaangaande behoeven te leveren, de hoogste staatsbevoegdheid tot het geven van onderwijs in de aardrijkskunde in Nederland letterlijk geschonken.

Bij alle zorg der Regeering, dat geen effectus civilis van staatswege op onderwijsgebied of anderszins verleend wordt in eenig leervak, zonder studie en geleverd bewijs van voldoende kennis, heeft men in deze aangelegenheid dien stelregel niet betracht, en zijn er gedurende vele jaren leeraren in de aardrijkskunde aangesteld aan Hoogere Burgerscholen en Gymnasia, die op grond van genoemde wettelijke bevoegdheid benoembaar waren, zonder eenig blijk, de daartoe vereischte kennis werkelijk ook te bezitten, of aan eenigen eisch van bekwaamheid te hebben voldaan.

Dat bij dezen toestand, reeds dertig jaren bestendigd, het onderwijs in de Land- en Volkenkunde van Nederland en zijne koloniën, en van de landen, die er mede in betrekking staan, dikwijls zeer moet achterstaan, bij dat in de overige leervakken, en zeer onvoldoende en onvruchtbaar is, kan niet uitblijven. Waar het onderwijs wordt opgedragen aan leeraren, die noch voorbereidende noch wettelijke studie maakten van het door hen te doceeren leervak, kan dit onderricht niet de noodige belangstelling wekken, moet het de noodzakelijke degelijkheid missen.

En dit onderwijs wordt hier gegeven aan hen, die de wetenschappelijke élite der natie zullen vormen, waarvan velen later in verschillende maatschappelijke posities in aanraking zullen komen met de koloniën, en van beteekenis zullen zijn voor, van invloed op den loop der zaken in onze overzeesche bezittingen.

Op die wijze worden zelfs leeraren aangesteld

in Ned. Indië, om aldaar onderwijs te geven over dat land en volk, waover zij wellicht weinig meer hebben gehoord bij hun studiën, dan wat de lagere school aanbiedt.

De vereeniging «Oost en West» heeft de nadeelige gevolgen van dit stelsel herhaaldelijk opgemerkt en ter sprake gebracht. En dewijl het voor haar niet mogelijk is daarin verbetering te brengen en haar streven daarop dikwijls moet afstuiten, richt zij tot Uwe Excellentie nu het eerbiedig, doch dringend verzoek in dien toestand verbetering te brengen.

Dit kan reeds onmiddellijk voor een deel door Uwe Excellentie persoonlijk geschieden, door aan de Rijksinrichtingen voor Middelbaar onderwijs bij voorkeur geen benoeming van een Docter of Candidaat in de Nederlandsche letteren tot leeraar in de Aardrijkskunde meer te bekrachtigen, tenzij hij, naast zijn officieel bewijs van bevoegdheid, ook een bewijs van werkelijke kennis kan overleggen.

Verder verzoeken wij Uwe Excellentie het daaraan te leiden, dat er eene wijziging plaats hebbe in de desbetreffende wetsartikelen, waardoor de Docter (Candidaat) in de letteren verplicht wordt tot de noodige studie in de Aardrijkskunde, om bevoegd verklaard te worden cum effectis Civilli tot het leeraarschap in de aardrijkskunde en in eenigen door Uwe Excellentie vast te stellen vorm een bewijs van bekwaamheid in dit leervak heeft te geven, zooals dit met de overige vakken, in het doctoraat begrepen: de Nederlandsche taal en letteren, en de Geschiedenis mede het geval is.

Het Bestuur der Vereeniging «Oost en West» is er van overtuigd, dat door Uwe Excellentie de billijkheid van zijn bescheiden verzoek erkend zal worden; dat de inwilliging er van noodzakelijk is in het belang van het onderwijs op zich zelf en van de eischen, die onze natie hieraan mag en moet stellen, en dat, hetgeen gevraagd wordt, geheel ligt in den geest der Nederlandsche wetgeving, waarvan in het door ons bedoelde onderwerp reeds te lang is afgeweken.

Op deze gronden verzoekt het Bestuur van «Oost en West» Uwe Excellentie eerbiedig en dringend zijn verzoek wel te willen toestaan.

Namens het Hoofdbestuur,

(w. g.) het Dag. Bestuur:

N. VAN ZUYLEN—TROMP, G. P. H. H. GONGGRIJP,
Presidente. Penningmeester.
G. L. KEPPER, L. P. F. SCHIMPF,
Vice-President. Secretaris.

Van Boeatan.

Nu ongeveer de helft van de ter Amsterdamsche tentoonstelling ingezonden voorwerpen (de andere helft werd na afloop der expositie aan belangstellenden verkocht), weer in onze lokalen, Plaats 9, terug zijn, zien de lokalen van Boeatan er weer heel wat gevulder uit, temeer daar er ook uit Indië onlangs weer verscheidene nieuwe bezendingen zijn ontvangen.

Terecht merkte een kenner in de N. Rott. Crt. onder de rubriek „Indische Kunstnijverheid” dezer dagen op:

Er is in Boeatan weer heel veel moois.

„Onder de batik's munt vooral een smalle slendang uit met een gerekten, blanken ruitvorm in het midden en omringd door een bijzonder smaakvol ornament. Dit is zeer zorgvuldig aangebracht, een onregelmatige versiering, die door goede verdeling der kleurvakjes heel rustig doet. Ook de kleuren zijn bijzonder in toon: 'n levendig donkerblauw, opgelicht met geelbruin, dat rijk als goud gloeit. Verder een mooi uitgevoerde „oedan riris”, op een lang saroeng-vlak aangebracht. Dat is zoo'n eenvoudig patroon, niets dan smalle, schuine banen naast elkaar, verbonden door vertikale streepjes en toch doet het zoo decoratief! De vloeiende wasteekening geeft aan dit monotone gegeven bekoring, want hoe precies deze doek ook uitgevoerd is, toch verschillen die staande streepjes in dikte; ze krijgen soms iets heel teers, worden een delikaat lijntje, dat eventjes scherp kleurt. En men behoeft niet lang op de versiering te zien om te erkennen, hoe juist dit ornament den naam weergeeft: de vallende regen.

De batik's van Madoera geven zelden zoo iets fijn doorvoelds te zien. Ze zijn heel anders in opvatting, breeder in ornament. Het doffe rood voert er den boventoon en al is de wasteekening zelden zoo precies als die op Java, toch zit er dikwijls een durf in, die prettig aandoet.

Van de Dajak's dit artistieke volk op Borneo, bezit „Boeatan” enkele zeldzame stukken. O. a. twee weefsels van de Zee-Dajak's, echt kenschetsend hun liefde voor stille kleuren in weefsels. Het eene doffrood op gelig fond met veel spiralenwerk, dat hier en daar versterkt wordt door donkere vlekjes. Het andere is strenger in lijn, het gelijkt veel op een vlechtwerkpatroon, zooals die hoekige banden zich ombuigen. De kleur is zeer bescheiden, bruinig zwart op gelig fond en past goed bij het eenvoudige gegeven. Dan zijn er twee

blaadjes met kralen-weefsels, beide zeldzame stukken. De geheele achterzijde is met kralenwerk bedekt, een kleurig vlakpatroon; de voorzijden zijn afzonderlijk versierd met sterk gestileerde menschenfiguren. Kleederen voor een tropisch klimaat kan men ze bezwaarlijk noemen; ze zijn flink dik en door de groote hoeveelheid kralen aardig zwaar. En wat weer typisch is, een rand van rood katoen omzoomt grof het baadje, dat bovendien aan de onderzijde van een rij koperen belletjes is voorzien! Zonderling toch, in het kralenwerk zulk een verwijden kleurensmaak, een voortreffelijk ornament, uiting van ontwikkeling en vlak daarneven koperen belletjes en bont rood, die beide aan een hardlooperspak behooren, uiting van zeer primitieven zin.

Voornamer zijn dan ook de Batak'sche bamboekokers. De slanke, gele vorm is gevat in een zwart voetstuk, terwijl het deksel in een kleiner formaat een herhaling van den vorm geeft. Het ingegrifte ornament is heel eenvoudig, maar sluit zeer mooi bij den slanke vorm aan; door het elegant en behendig graveeren is uit het primitief gegeven iets heel moois ontwikkeld.

Ditmaal zijn ook eenige Javaansche Wajang-figuren te verkrijgen, prachtstukken van die mooie kunst op Java, die, zooals we op de Indische tentoonstelling in Amsterdam zien kunnen, veelal te onpas bij nieuw werk gebruikt worden; tot zelfs voor lepeltjes worden die arme Wajangpoppen misbruikt. Men vergeet daarbij geheel, hoe de Wajangfiguur een zelfstandig karakter heeft, een ding op zich zelf is, dat niet straffeloos „toegepast” kan worden. Het is een sterk gestileerde menschenfiguur, die zijn eigenaardigen vorm ontleent aan het gebruik: het schimmenspel. Vandaar de geprononceerde lichaamslijnen, de overmatig lange armen, die vooral in beweging als „Schattenbild” tot hun recht komen!

Maar ook in het licht bezien zijn ze mooi! Die sieraden, die zich als slangen om armen en beenen kronkelen, het fijn gedetailleerd borstsieraad en vooral het hoofd! Hoe decoratief zijn de neusvleugels en mondhoeken gebruikt, de rijk versierde „helm”, weelderig naast het effen, zwarte haar!

Men heeft de Wajangfiguren lang genoeg miskend, voor gedrochten gescholden en toch hebben ze iets echt menschenlijks. Men moet ze alleen kennen, zooals men ook menschen kennen moet. Ik liet er onlangs een zien, aan een vriend, iemand, die veel voor kunst voelt; hij lachte me uit, vond 't een staaltje van grooten wamsmaak, een leelijke karikatuur, die alle menschenlijkheid verloren had.

Maar toen zijn vrouw een half uurtje later aan den vleugel zat, het hoofd ietwat voorovergebogen, de vingers zachtjes over de toetsen glijdend, toen rees hij plotseling op. In die vrouwenfiguur, en profiel gezien, herkende hij duidelijk het waar-gevoelde gebaar van de Javaansche wajang-figuur, het innig-menschenlijke, dat deze ondanks het sterker stileren behouden heeft.”

Uit Buitenzorg ontving Boeatan allerlei zilverwerk o. a. de zoo fraaie slangvormige armbanden en sleutelringen; uit de Kei- en Aroe-landen zeer origineel aardewerk.

De governementsbedrijven in Nederlandsch-Indië.

Onder de belangrijke maatregelen, waarover de moederlandsche wetgevende macht hare aandacht zal hebben te laten gaan, neemt voorzeker het in de M. v. T. op de indische begrooting aangegeven voornemen, om de governementsbedrijven te brengen onder een nieuw departement van algemeen bestuur, eene belangrijke plaats in.

Wij lezen dienaangaande in de M. v. T. het volgende:

«Ten einde te geraken tot eene intensiever en op commercieele leest geschoeide exploitatie van de governementsbedrijven in Nederlandsch-Indië, is de ondergeteekende met den Gouverneur-Generaal in overleg getreden en tot overeenstemming gekomen in zake de oprichting van een nieuw departement van algemeen bestuur, waaronder die bedrijven zullen ressorteeren.

«De gedachtenwisseling met de Indische regering heeft tot de conclusie geleid, dat het meest aanbeveling verdient, om de thans onder verschillende diensttakken betreffende de tinmijnen op Banka, de Ombilin-kolenvelden en ook overigens het mijnwezen; het zoutmonopolie en de opiumregie; den post- en telegraafdienst en de postspaarbank; de landsdrukkerij, zoomede de aanrakingen met de Kamers van koophandel te brengen onder één nieuw departement van governementsbedrijven.

«De spoor- en tramwegen en het stoomwezen zullen vermoedelijk ook naar het nieuwe departement worden overgebracht, maar het is nog onzeker, of dit aanstonds bij de oprichting van het nieuwe departement zal kunnen geschieden, dan wel eerst later daartoe zal kunnen worden overgegaan

«Zoodra meer gedetailleerde gegevens uit Indië zullen zijn ontvangen, ligt het in de bedoeling deze aangelegenheid bij afzonderlijk wetsontwerp tot wijziging van de thans aangeboden begrooting aan het oordeel der Staten-Generaal te onderwerpen.»

Hoezeer eene meer gepreciseerde uiteenzetting van den hier aangekondigden maatregel te wachten staat, meenen wij toch nu reeds ten aanzien van het vorenstaande met het oog op het in den aanhef dezer ministerieele verklaring op den voorgrond gestelde doel, enkele opmerkingen in het midden te moeten brengen.

Wij lezen van een intensiever en op commercieele leest te schoeien exploitatie van eenige governementsbedrijven, waaronder wij o. a. ook de opium-regie zien opgenomen. Van alle middelen, waaruit het nederlandsch-indisch gouvernement zijne inkomsten put, achten wij dat zeker wel in de laatste plaats aangewezen voor zulk eene exploitatie.

Dat men de productie der tinmijnen op Banka zoo hoog mogelijk trachte op te voeren en door oordeelkundig beleid zich den blijvenden goeden gang verzekere! Uitstekend. Dat het gouvernement over krachten wenschte te beschikken, in staat den weg te wijzen voor een goeden afzet der productie van de Staats-tinmijnen en kolenvelden. Alleszins begrijpelijk, vooral wat de Ombilin-kolen betreft! Dat het spoor- en tramwezen, niettegenstaande ook onder de huidige gestie wat Java betreft de uitkomsten zeer bevredigend mogen worden geheeten, voor eene meer intensieve en op commercieele leest geschoeide exploitatie vatbaar is, zoowel in het algemeen belang als in dat van de schatkist, te dikwijls reeds is hierop zoowel in Indië als in het moederland gewezen, om nut zoowel als urgentie te betwijfelen. Dat men er naar streefde het zoutdebiet en de winsten uit dat middel aldus meê te meerderen, dit laatste ook door gebruikmaking van de nieuwste hulpmiddelen bij fabricage en briquetteering — niemand, die daar iets tegen zal hebben aan te merken, integendeel, waar meerdere winst allicht er toe leiden kan een noodzakelijke levensbehoefte tot steeds billijkeren prijs onder de massa te brengen. Dat de opbrengst van post- en telegraafdienst voor vermeerdering vatbaar is, bij tegemoetkoming aan redelijke eischen van het verkeer, ten opzichte waarvan de aanrakingen met de Kamers van Koophandel het nieuwe departement op de hoogte kunnen houden, ook wij gelooven zulks en achten het goed gezien een nieuwe lijn ook voor deze diensten aan te geven.

Maar de opiumregie?

In een tijd, waar in heel Oost-Azië, met uitzondering van Indo-China, of het opiumverbruik is of wordt verboden, dan wel een beweging gaande is om het verbod daarop te verkrijgen — in Japan bepaald verbod, op de Philippijnen beperkte toestemming, bij wijze van overgang, tot het verbod in 1910, in China demonstratiën tegen het opium-verbruik, in de engelsche nederzettingen op het schiereiland Malakka het vooruitzicht, dat van Engeland uit, het verbod wordt gedecreteerd op een gebruik, waaruit die gewesten hunne middelen hoofdzakelijk dan wel voor een aanmerkelijk deel putten — wordt ten onzent de opium-regie ondergebracht bij een departement, dat intensiever en op commercieele leest geschoeide exploitatie der governementsbedrijven in zijn vaandel voert.

Is dat goed gezien?

Het bedrijf van opium-debitant werd het gouvernement opgedrongen om aan misbruiken bij de opiumpacht een einde te maken en hoezeer de hoop, daarbij gevoed, dat de regie tot vermindering zou leiden van het verbruik vrij wel illusoir gebleken is, dient o. i. toch de schijn zelfs te worden vermeden, dat het gouvernement aan dat bedrijf een zoo groot mogelijke uitbreiding wenschte te geven, welken schijn het zeker op zich laadt, door de vlag, waaronder het dat wenschte te stellen.

Wij zouden zeggen laat de opium-regie blijven wat zij thans is, en blijven moet, een fiscaal middel, dat onder Financiën ressorteert, gelijk de pandhuisregie, om gelijke redenen door het gouvernement aan zich getrokken.

De intensiever op commercieele leest geschoeide exploitatie der opium-fabriek laat zich toch ook wel denken onder andere vlag dan die van het nieuwe departement, zooals blijkt uit hetgeen in de Memorie van Toelichting op de Indische begrooting wordt vermeld betreffende de voorgenomen governements caoutchouc-onderneming, welke onder Landbouw zal ressorteeren en waar-

omtrent wij het volgende aan bedoelde stuk ontlenen:

«Het Europeesch personeel van de onderneming zal niet aanstonds in vasten dienst worden genomen, maar zal op de wijze als bij particuliere ondernemingen gebruikelijk is naast eene vaste bezoldiging een aandeel in de winst genieten. Er komt bij deze zaak, vooral in de eerste jaren, zooveel aan op de zaakkennis en de toewijding van het personeel, dat het niet raadzaam ware zich aanstonds vast aan bepaalde personen te binden, terwijl het om dezelfde reden aanbeveling verdient, wanneer men geschikte personen gevonden heeft, hen door het uitzicht op eene met het welslagen der zaak klimmende belooning aan de onderneming te binden».

Is dit niet de nieuwe gewenschte koers, nu onder Landbouw-vlag in te slaan, welke vlag o. i. ook de commercieele leiding zal moeten dekken van het hout-debiet der door het technisch personeel te onderhouden houtvesterijen, waarvan er nu twee nieuwe in het leven worden geroepen, ten bewijze o. i. dat de staats-exploitatie het van de particuliere gewonnen heeft in het daarvoor gevoerde pleit?

Men late, zeggen wij, de opium-regie waar zij is en blijven moet. Maar er is een ander gouvernementsbedrijf, dat wij bij het nieuwe departement van intensieve en op commercieele leest geschoeide exploitatie gaarne zagen ondergebracht.

Wij bedoelen het stiefmoederlijk bedeelde havenbedrijf, nu onder Marine en Openbare Werken ressorteerend, ten aanzien waarvan wij de aandacht meenen te moeten vestigen op de uitkomsten, in Engelsch-Indië verkregen met de trusts of commissiën, belast met het beheer, onderhoud der groote havens, uitkomsten, die nu ook voor Singapore tot navolging aanspoorden.

Tentoonstelling te Krefeld.

Vrijdag 5 dezer werd de tentoonstelling van Nederlandsch-Indische Kunst en Kunstnijverheid te Krefeld plechtig geopend. In de Nieuwe Courant van Zondag 7 dezer vinden wij daaromtrent het volgende telegram:

„Terwijl een feestzonnetje gloed en tinteling gaf aan de kleurenpracht der Indische weefsels en batik, werd in de eerezaal van het Keizer-Wilhelm-museum — van welks tinnen de Deutsche en Nederlandsche vlaggen broederlijk naast elkander wapperen — de tentoonstelling geopend.

Een aantal autoriteiten uit Krefeld en gasten uit Nederland, woonden de plechtigheid bij.

De Oberburgermeister dr. Oehler, president van het Museumbestuur, hield een openingsrede. Hij bracht hulde aan het Nederlandsche comité en aan alle inzenders in Nederland; in het bijzonder eerbiedigen dank aan Koningin Wilhelmina en aan den Soesoehoenan van Solo voor de blijken van hun hooge belangstelling. Vervolgens wees de spreker op het internationaal karakter van de taal der kunst, die alle cultuurmensen verstaan. Hij heette de Nederlandsche gasten welkom in Krefeld.

Dr. Deneken, directeur van het Museum, bracht zijnerzijds dank aan allen, die hun medewerking verleend hadden, in het bijzonder aan de heeren Mr. Abendanon en Von Saher. Hij schertste voorts den invloed van de cultuur en de kunst der Aziatische volkeren op de Westersche beschaving en hoopte dat deze tentoonstelling de vriendschapsbanden tusschen Nederland en Duitschland, en de uitwisseling van ideale goederen zou bevorderen.

Mr. Abendanon, voorzitter van het Nederlandsche comité, bracht daarna hulde aan het bestuur van het Museum en vertolkte ook gevoelens van dank jegens H. M. de Koningin, den minister Fock en den Soesoehoenan van Solo.

Vervolgens schetste hij op treffende wijze hoe men deze tentoonstelling zou moeten zien, zich indenkende in het verleden en de cultuur der inlanders.

Dr. Oehler verklaarde nu de tentoonstelling voor geopend, waarna een rondgang begon.

Uit Nederland waren o. a. aanwezig — behalve de meeste leden van het comité — dr. Schmeltz, directeur van het Rijks Ethnografisch museum te Leiden, de controleur F. C. H. Darlang, J. A. Loebèr Jr., baron Van Lynden, uit Haarlem; J. C. van Eerde, Lion Cachet en Poggenbeek, beide uit Amsterdam; Thorn Prikker, mej. M. Tonnet en mej. Tersteeg, de verdienstelijke helpsters van den heer Von Saher. De meeste leden van het comité waren vergezeld van hun dames.

De tentoonstelling is nog zoo goed als gereedgekomen, en maakt een voornamen indruk.

Omtrent de tentoonstelling zelve lezen wij in het zelfde blad verder:

Het kan wel niet anders, of de gisteren geopende Nederlandsch-Indische Kunst-tentoonstelling roept bij de Krefelder kunstvrienden de herinnering wakker aan de Nederlandsche kunst-tentoonstelling van 1903. Zowel op het gebied der schilderkunst toch als op dat der kunstnijverheid maakte men kennis met kleuren-

combinaties en vormen, waarbij exotische invloeden zich duidelijk lieten waarnemen.

Thans vinden de velen die destijds met bewondering vervuld zijn geweest voor onze nationale kunst door het initiatief van dr. Deneken een stillen wensch vervuld en krijgen zij de kunst van de volkeren van den Archipel in vollen rijkdom en in haar groote verscheidenheid te aanschouwen, terwijl geen moeite gespaard is om door deskundige voorlichting in een reeks van opstellen over de verschillende kunstvakken en door een zorgvuldige samenstelling van den catalogus de tentoonstelling zoo leerzaam mogelijk te maken. Zoo heeft o. a. prof. dr. A. W. Nieuwenhuis een algemeene inleiding geschreven en nog een afzonderlijk opstel over het snijwerk; dr. Greshoff over de kleurproeven in verband met de batik-kunst in het laboratorium van het Koloniaal Museum te Haarlem genomen; de heer Von Saher over de indonesische plastic; dr. J. D. E. Schmeltz over pronkwapens; mej. Martine Tonnet over het wajangspel; G. P. Rouffaer over batikwerk en J. C. Loebèr Jr. over weef- en vlechtwerk. Zij allen hebben zich in hooge mate verdienstelijk gemaakt jegens het publiek, dat de tentoonstelling, die ongeveer een maand geopend blijft, zal bezoeken.

De tentoonstelling omvat het geheele gebied der kunst, zooals die zich in de Nederlandsche bezittingen van den Indischen Archipel ontwikkeld heeft, maar natuurlijk is uit het vele slechts dat gekozen wat door zijn smaakvolle bewerking en decoratieve waarde of door zijn nationale eigenaardigheid op den voorgrond treedt en waarvan het te verwachten is, dat het niet alleen de belangstelling van den bezoeker zal wekken, maar ook de Deutsche kunst zal inspireren, zooals het op de Nederlandsche kunstenaars zijn invloed heeft doen gelden.

Hieronder zijn natuurlijk begrepen plasticke werken in steen, hout, ivoor en metaal (afgietsels) Wajangpoppen, gedreven en geciseleerd koperwerk, wapens, vrouwensteraden, batiks, weefsels, vlechtwerk, kortom alle voortbrengselen der kunstnijverheid die decoratieve of artistieke waarde hebben.

Over de medewerking die het Nederlandsch comité mocht ondervinden sprak ik reeds in mijn eersten brief. Ik kan er thans aan toevoegen, dat het getal inzenders ruim 70 bedraagt; ze allen met name hier op te sommen is wel niet doenlijk; genoeg zij het te zeggen, dat bijna alle openbare en particuliere verzamelingen haar schatten hebben beschikbaar gesteld; in de lijst ontmoet men naast de namen van bekende oudgasten die van eerste kunstliefhebbers en verzamelaars.

Toch had de medewerking nog algemeener kunnen zijn, wanneer niet sommigen zóo zwaartillend waren geweest om aan het plan een onvaderlandsliedend karakter toe te schrijven. Eén leemte wordt echter in 't bijzonder gevoeld en dat is de totale afwezigheid van voorwerpen uit 's Rijks Ethnografisch Museum te Leiden. Op meer dan één gebied kan men van de Indonesische kunst geen volledig beeld geven zonder daarbij te beschikken over de hoogst belangrijke collectie uit die Rijksinstelling.

Vrees voor brandgevaar en diefstal moet den minister van Binnenlandsche Zaken er toe geleid hebben om de herhaalde verzoeken te blijven weigeren. Deze overwegingen verdienen natuurlijk eerbiediging maar de voorwerpen zouden — zooals onlangs terecht in de N. R. Ct. is opgemerkt — in het geheel op zich zelf staande, brandvrije en goed bewaakte „Kaiser-Wilhelm-Museum" minstens zoo veilig geborgen zijn als te Leiden in het gebouw aan den Hoogewoerd, welks ligging en inrichting veel te wenschen laten.

Hoe het zij, Leiden kreeg wel voor zijn Rembrandt-tentoonstelling de kostbaarste schilderijen uit het buitenland in bruikleen, maar hier te Krefeld schittert Leiden door afwezigheid want dat de aanwezigheid van dr. Schmeltz, den directeur van 's Rijks Ethnografisch Museum, in zijn hier nogal veel opzien wekkend ambts-gewaad, dus met een officieel tintje, het gemis van de kostbaarheden uit het museum zelf zou vergoeden... dat zal wel niemand beweren, hoe zeer men ook dat payer de sa personne van den half-Deutschen, half-Nederlandschen ethnograaf zal waardeeren.

Veeleer is men geneigd zich te troosten over de tentoonstelling met de gedachte aan het vele schoone en belangwekkende dat hier te zien wordt gegeven en aan de groote toewijding waarmee mannen als dr. Deneken, mr. Abendanon en de heer Von Saher de tentoonstelling hebben voorbereid en met buitengewone krachtsinspanning in korten tijd hebben ingericht.

Daaraan is het te danken dat men zoowel uit een oogpunt van kunst als van ethnografie ontzaglijk veel bezienswaardigs hier te aanschouwen krijgt en geen bezoeker onbevredigd zal heengaan.

Een korte doorwandeling door de tentoonstelling, die de lezer wel met mij zal willen maken, voert ons in de eerste plaats naar het Krefelder Zimmer, waar de directeur van het Koloniaal Museum te Haarlem, dr. Greshoff, in een zeer interessante en technologisch geordende verzameling de bewerkingsmethode van het batikken aanschouwelijk maakt naar proeven die in het laboratorium van het Koloniaal Museum te Haarlem genomen zijn. Met deze inzending kennis makende leert men begrijpen dat de batiktechniek zich niet leent voor fabriekmatige toepassing. Zij zou haar eigen karakter daarbij inboeten. Het schoone van de batiktechniek is juist, dat het

LAMBERT WATERREUS,

Sumatrastraat 279

b/d Bankastraat.

Den Haag.

Telefoon 1447.

Gandaria assin — Atjar gandaria.
Palmine (plantenvet) per blik à 1/2 kilo.
Bombaye ducks — Windham Corn (mais).
Nangoeng thee en Pouchong thee.
Geconfijte assem en Assem koekjes.
Sagoe Ambon — Daon Sirih.
Ijskan Tanah — Paroedans etc.
Geraspte Klapper — Java Rijst.

Proefles gratis.

Prospectus franco.

W. POPPINK,

Prins Hendrikstraat 141-143

DEN HAAG.

SPECIALITEIT in het vervaardigen van
Hut-, Mail- en Reis-KOFFERS.
BILLIJKE REPARATIE-INRICHTING voor alle
soorten REISARTIKELLEN.

Oranje-Hôtel.

NIJMEGEN.

Speciaal ingericht voor Indische Families.

H. HEIJNEN, Spui 109.

Gedurende de VERBOUWING voortzetting
van de

Opruiming

van Gasornamenten, Petroleumlampen,
Badtoestellen en Huishoudelijke Artikelen.

Mevrouw VAN DER WERFF

Neo-Malthusiaansch Deskundige

Oudste en meest gunstig bekende inrichting

De éénige inrichting op Neo-Malthusiaansch gebied
van geheel Nederland onder Medische leiding.

Speciale behandeling van vrouwenziekten

Stationsplein 45 b/h Rijswijksche plein.

Consult iedere werkdag van 11-2 en 7-10 uur.

Vraagt de Geïllustreerde Gratis-Brochure 40 pagina's
groot, Franco als drukwerk. Onder gesloten enveloppe
alléén tegen inzendingen van 10 ct. frankerzegels.

KAPLAARS

Herderinnestraat 9, den Haag.

elken scheppenden kunstenaar in staat stelt zijn teekeningen op onvergankelijke wijze op zijde, linnen, perkament, leder, enz. aan te brengen zonder de hulp te behoeven van een fabriek of ververij.

Het exotisch karakter van de tentoonstelling in de bovenzalen van het Museum komt reeds dadelijk uit in de versiering van de bovengalerij van het weelderig ingerichte marmeren trappenhuis, in welks portaal het monumentale standbeeld van den ouden keizer Wilhelm, ter wiens nagedachtenis het Museum in 1897 door de Krefelder burgerij werd gesticht, is geplaatst.

Thorn Prikker heeft hier een versiering aangebracht, geheel in den geest der Nederlandsch-Indische kunst. Over de geheele breedte omzoomt de beschilderde wand een nagebootste oude batikfries. Tusschen kleurige houten zuilen, waarop monsters van burleske vormen zijn afgebeeld, hangen voorts in eenvoudige omlijsting fotografische afbeeldingen van Indische vorsten en grooten, inlanders aan den arbeid, kampongs, enz.

Belangwekkend zijn ook de afbeeldingen der friezen die ruim duizend jaren geleden tegen den thans begraven voet van den Boroboedoe werden uitgehouwen en welke voorstellingen uit het Hindoe-leven gaven.

Dit milieu is al zeer gelukkig gekozen als voortaal voor de eigenlijke tentoonstelling; men wordt er terstond ingeleid in het verleden en heden der volkeren aan wier oorspronkelijken kunstzin en hoogontwikkeld zieleven de voorwerpen die men straks zal aanschouwen, hun ontstaan te danken hebben.

Om het trapportaal liggen de verschillende zalen, waarin reeds zoo menige tentoonstelling van allerlei cultuur en tijdperken gehouden werd. Voor een gedeelte zijn zij van bovenlicht voorzien.

Treden wij rechts de ruime zaal binnen dan komen we in een geheel indonesisch milieu. Op 14 in bonte kleuren, naar ontwerpen van Thorn Prikker, beschilderde wandzuilen zijn zoogenaamde Balifiguren opgesteld. Onder vitrines rusten de overige kostbaarheden. Rondom is de geheele zaal behangen met geschilderde of gebatikte stoffen.

Alleen het middenveld van den hoofdwand is gedrapeerd met een witte zijden stof, die als achtergrond dient voor de daarvoor op een estrade opgestelde kostbaarheden, die door H. M. Koningin Wilhelmina in bruikleen zijn afgestaan. Daaronder bevinden zich rijk versierde pronkwapens, met goud doorwerkte stoffen en uit zilver en goud filigran vervaardigde modellen van Indische woningen, inderdaad een verzameling die reeds om haar innerlijke waarde de eereplaats zou verdienen.

Het geheel maakt een voornamen indruk en alle deskundigen zijn het er over eens, dat de kleuren der stoffen door de belichting hier buitengewoon tot haar recht komen.

In de westzaal wordt de aandacht gevraagd voor de wajangspelen, aan welker groepeerij mej. Martine Tonnet uit Haarlem, die daarvan bijzondere studie heeft gemaakt, een paar dagen onvermoeid heeft gearbeid. De schilderij, die in het algemeen op de tentoonstelling op den achtergrond treedt, komt bij de wajangspelen goed uit. Men krijgt hier een denkbeeld van het echte oude Javaansche volkstooneel in al zijn naïviteit, dat waarschijnlijk zijn oorsprong reeds vond in de Voor-Hindoe-periode en zich ontwikkeld heeft uit de religieuze voorstellingen der polynesische Maleiers, bij wie de vereering der voor-

ouders een groote rol speelde.

De schilderijen zijn aangebracht op lange strooken geprepareerde boomschors of papier. Deze afbeeldingen worden langzaam afgerold en de voorgestelde tafereelen door den verteller verklaard. Men heeft hier dus te doen met een geïdealiseerd en kunstvol volksvermaak, dat eenige overeenkomst heeft met de ouderwetsche kermisvertooningen van griezelige geschiedenissen als „de moord van Raamsdonk”, naar welke bijzonderheden wij in onze kinderjaren met angstig kloppend hart hebben gezien en geluisterd.

In de westzaal zijn ook de sieraden uitgesteld uit de bekende prachtige verzameling van den heer Zimmermann te Batavia, terwijl in een nevenzaal mr. Abandanon een collectie van 40 inlandsche muziekinstrumenten ten Moon stelt van de meest verschillende soorten: slaginstrumenten, klokken, snareninstrumenten, enz.; in een voorzaal krijgt men een zeer methodisch ineengezet overzicht van de verschillende technieken toegepast op een menigte voorwerpen van allerlei aard.

Het Vaderland schrijft:

In het algemeen kan gezegd worden, dat hier van het beste, dat Indië oplevert, is bijeengebracht. Beziet men de verschillende weefsels, wapens en gebruiksartikelen elk voor zich, dan merkt men op hoe prachtig deze dingen zijn. Maar een bepaald vertrek of een bepaalde groep of een combinatie van kleuren, die sensatie geeft van iets heel schoons, mocht ik niet ontdekken, wat misschien toe te schrijven is aan het feit, dat thans nog niet alles geheel af is. Men spreekt van kisten vol, die nog onuitgepakt staan, en van andere, die nog door de Duitsche douane zijn aangehouden, streng en ommeegaande zelfs waar het zulke ethnologica geldt.

Zoo iets als het blauwe kamertje met koperwerk te Bergum of het Rembrandtieke licht op goudweefsels met somber gehouden donkerbruin daarnaast als te Amsterdam, heb ik hier niet gevonden. De vraag rijst of dit niet aan den inval van het licht moet worden gezocht. Dit nu schijnt niet waarschijnlijk, omdat ook hier in de museumzalen zeer goed bovenlicht is en van tijd tot tijd de zon schijnt.

Neen, dat moet liggen in de zalen zelf, die iets hols hebben, waarvan de wanden slechts voor een klein deel door doeken zijn bedekt en dan ook aan het arrangement zelf.

Men had hier vier zalen en een vestibule tot zijn beschikking. Eén daarvan wordt in hoofdzaak door weefsels ingenomen, één met wapens en metaalarbeid, één met de gamelan uit Solo en enkele wajangpoppen, en één bijna geheel met wajangfiguren.

De vestibule, of beter trappenhuis, is zeer gelukkig versierd met een batikmotief van Thorn Prikker, met foto's en enkele hindoebeelden. Maar juist de in-deeling van al het gelijksoortige over de verschillende zalen, als boven aangegeven, schijnt minder gelukkig. Dat juist voldeed in Amsterdam zoo uitmuntend, dat een harmonisch geheel was verkregen door de kunstvoorwerpen van dezelfde streek bijeen te houden, voor zoover gewenscht. Daardoor werden de veelal strenge lijnen van de weefsels en wefselomtrekken gelukkig gebroken.

Intusschen hier in de zaal met kains treft ook hier en daar een schitterende kleur, een prachtig motief, een rijk decor. Wij hadden echter meer een schoon geheel, een grooter harmonie gewenscht geacht. Hiermede wil niet gezegd zijn, dat ook hier niet iets valt te leeren voor volgende exposities. Gelukkig

heid na te denken, en er bedroefd over te zijn. Zou zij hem toch nog snel naloopen? Hem nog zeggen, hoe ongelukkig zij zich gevoelde, van hem gescheiden?"

Ach, zij kon hem niet meer inhalen! De afstand tusschen hen was reeds te groot geworden. Zoo dadelijk zou de kleine karavaan in het sombere, eentonige mangrovenbosch verdwijnen.

Daar keerde hij zich eindelijk nog eens om, en toen hij haar zag staan, wuifde hij met de hand.

Zij wuifde terug, met haar zakdoek. Had hij maar kunnen zien, hoe haar daarbij de tranen uit de oogen sprongen.

„Als Lots huisvrouw!" schertste Rainer, die eerst evenals zij, de karavaan had nagestaard, doch thans zijn onbewegelijke zuster gadesloeg. „Kom nu, Maleen, hoofd op! Je bent een soldatendochter."

Ja. Zij zag dadelijk in, dat zij zichzelf zoo niet mocht laten gaan. Snel droogde zij haar tranen, keerde zich tot Rainer, en zeide:

„Nu wij toch bij Ras Noengua zijn, konden wij die aardige kleine Marie Beta wel eens een ochtendbezoek brengen."

Hij vond het goed.

Zoo liepen zij met hun beiden de heerlijke casuarinenlaan in.

Het was juist zes uur. De zon overgoot den oostelijken hemel met gloeiend vuur. Eentonig dof sloeg de zee tegen de rotsen.

Van het missiegebouw klonk het zwakke geluid van het bidklokje.

Over het matte groen van palmen, oranje en ricinusstruiken schemerde nog de blauw-witte morgennevel. Maleen's droevige, weke stemming was even snel vervlogen, als zij gekomen was. Als de dag, lag immers het kostelijke, overrijke leven voor haar, een goddelijke aanwijzing tot genieting en geluk!

by, is het denkbeeld geweest de Balische garoeda's en togok's te plaatsen op vierkante, vrij hooge zuilen, met een gekleurde batikkapala versierd, zoodat de veelal helle kleuren en niet immer schoone vormen der beelden niet te veel op den voorgrond komen.

Opmerkelijk schoon zijn enkele gipsafgietsels van hindoebeelden, die hier zijn opgesteld; het is als gevoelde deze zich in de nabijheid van zooveel andere beeldgroepen van Europeesche meesters op hun plaats. Er staan hier een paar hindoe-goden van treffende schoonheid en klassieke pracht, die met hun witte rustigheid onmiddellijk boeien en eigenlijk zoo'n geheel vertrek beheerschen. De prajñānāramita, de godin der wijsheid, en gemalin van Adhi Buddha, uit Leiden, is een heerlijk beeld vol goddelijke schoonheid; het Durgabeeld daarenboven niet minder. De wajangpoppen komen aardig tot hun recht op witte schermen, die tegen de ruiten zijn gespannen. Intusschen zijn er nog kisten vol, die onuitgepakt bleven; stapels kains en bergen wapens liggen in de aangrenzende, niet tot de tentoonstelling behorende vertrekken. Het was niet doenlijk al het gezondene te exposeeren, ofschoon langzamerhand nog wel het een of ander stuk te voorschijn zal worden gehaald, als daartoe meer tijd en gelegenheid zal bestaan.

Wat is zoo'n doode, mooi geverfde en blinkende van nieuw koper gamelan toch een akelig ding. Men ziet het hem aan, dat hij nog nooit is behamerd en dat hij nog nooit heeft uitgegalmd den strijdang of het smeltend liefdenlied van smachtenden prins voor verbannen vorstendochter. Men gevoelt, dat hij nog noodig heeft dagen en nachten te worden bespeeld, zoodat zijn koper dof en zijn hout ontverfd wordt, voordat hij is de levende gamelang, die zingen en weenen kan en die de inlandsche ziel zal beroeren met zijn zoet getokkel en woest gebons.

Hieronder volge een lijst van inzenders:

H. M. de Koningin.

De Soesoehoenan van Soerakarta Pakoe Boewono X.

De Rijksbestierder van Soerakarta Raden Adipati Sosro Diningrat.

F. Abeleven, Hilversum; G. A. Abandanon, Amsterdam; mr. J. H. Abandanon, Den Haag; mr. M. L. André Wiltens, Batavia; jonkvr. De le Bassecour Caan, Den Haag; dr. Bervoets, Zeist; Bienfait, Hilversum; Boeken, Amsterdam; Erven Bohn, Haarlem; jhr. Von Bose, Nijmegen; H. W. Bosmann, Den Haag; Boeatan, Den Haag; Bronbeek; J. H. De Bussy, Amsterdam; Frau Hedwig Daniels, Krefeld; F. C. H. Darlang, Amsterdam; Ind. Instelling te Delft; Th. F. A. Delprat, Amsterdam; C. Th. Van Deventer, Den Haag; Dilmann & Co., Hilversum; A. Doyer, Kediri, Java; dr. P. Aug. Driessen, Leiden; mej. A. M. Gerth van Wijk; mr. L. J. Godefroy, Utrecht; M. J. Goudsmit, Den Haag; mevrouw Von Haerdtl, Batavia; kapitein Dahmann, Dusseldorf; C. Den Hamer, Middelburg; Th. F. H. Hoedt, Indië; mevr. Hoek-Soeman, Semarang; mevr. Van der Horst, Amsterdam; H. Van Ingen, Bussum; S. Jacobson, Den Haag; J. E. Jasper, Soerabaja; H. Koolbrugge, Utrecht; Koloniale Bibliotheek van het Kon. Instituut; Koloniaal Museum, Haarlem; P. J. Kooreman, Den Haag; Lamaison van Heenvliet, Rotterdam; J. Larij, Dordrecht; mevr. Meerburg-Rappard, Den Haag; S. Müllemeister, Heemstede; Frederik Muller & Cie., Amsterdam; Museum van Kunstnijverheid, Haarlem; Nederlandsch Schoolmuseum, Amsterdam; C. Nieuwenhuis, Padang, Sumatra; prof. dr. A. W.

Op het erf voor de missie hurkte een Arabier, in een bruine werkpak, met de fez op zijn geschoren hoofd. Om hem heen in het zand stonden allerlei potjes en papier.

„Mijn hofleverancier," zeide Rainer glimlachend. „Abdel Hadi, de meester boekbinder."

„Wat doet hij daar dan?"

„Wel, boeken inbinden voor Beta. Waar hij een opdracht aanneemt, slaat hij meteen zijn atelier op." Maleen lachte.

„Hoe eenvoudig."

„Jambo, Abdel Hadi!" riep Rainer den meester toe.

„Jambo! Jambo, Bana! Bibi jambo!"

Tusschen Rainer en den Arabier ontspan zich een vriendschappelijk gesprek.

Maleen dacht:

„Altijd zien zij er als voorname lieden uit, die Arabieren, wat zij ook mogen zijn."

Intusschen was de morgengodsdienstoefening van den zendeling afgeloopen en trad deze met zijn dochter het huis uit, om de vroege gasten te begroeten.

Marie hing aan den arm van haar vader, en zag met haar donkerbewimperde oogen schuw van terzijde naar Maleen.

„Ben je bang voor mij, liefje?" vroeg Maleen heel vriendelijk, maar ook, zonder dat zij het wist, heel neerbuigend. „Je behoeft wezenlijk niet bang voor mij te wezen, is het wel, Rainer?"

„Neen, zij is goed," sprak Rainer.

Anton Beta verstond evenmin den verkeerston met groote dames als zijn dochter. Beiden waren stijf en verlegen tegenover Maleen, doch werden terstond los en onbevungen, wanneer zij met Rainer praatten.

„Hoe gaat het met den adelaar?" vroeg Maleen.

„Hij is weg."

„Hè?" riep Rainer uit, „heb je hem weggegeven,

FEUILLETON.

In het Land van Belofte.

Naar het Duitsch van
FRIEDA VON BULOW.

VIII.

„En geen water drinken, hoor je."

„Geen water drinken."

„En nooit te snel loopen, of te ver gaan."

„Nooit. Maar zeg, is het nu haast uit? Anders kan ik toch niet alles onthouden."

In den vroegen morgen brak Dietlas op, ter begeleiding van Erich Kramer en diens dragerscolonne.

Maleen en Rainer gingen tot den Ras Noengua mee.

Nog een kus en een „tot weerziens!"; toen volgde George de reeds op pad zijnde stoet, zonder zich nog een enkele maal om te wenden.

En Maleen zag hem na.

Zijn breede, eenigszins gebogen rug, zijn klein hoofd, zijn rustig-zekere, en daarbij zoo elastische gang — wat was hij haar vertrouwd en lief geworden!

En plotseling overviel haar een bang gevoel van verlatenheid. Zij voelde zich als een kind, dat zijn moeder verder en verder van zich af ziet gaan; zoo, alsof zij hem naloopen moest, zich aan hem vastklemmen en smeeken: „Blijf! Laat mij niet alleen!"

Juist, zooals hij het zoo gaarne had willen hooren! Waarom had zij zich zoo koel, rustig-verstandig getoond, en hem daarmee verdriet gedaan? Nu was het te laat, om het goed te maken. Nu had hij twee weken, of langer, den tijd om over haar koudhartig-

Nieuwenhuis, Leiden; W. O. J. Nieuwenkamp, Edam; Martinus Nijhoff, Den Haag; mevr. M. S. Okhuyzen de Lint, Utrecht; Dr. W. J. Oosterhoff, Haarlem; Oost en West, Batavia; mevr. De Pauly-Breton de Nys, Den Haag; mej. Ploos van Amstel, Overveen; G. G. W. Rooseboom, Amsterdam; mevr. Rosina, Haarlem; Van Rouveroy van Nieuwaal, Den Haag; E. A. Von Saher, Haarlem; M. Segov, Den Haag; prof. Speyer, Leiden; mej. Martine Tonnet, Haarlem; P. F. van Vlissingen en Co., Helmond; mevr. Wiggers van Kerchem, Leiden; Zeydel, Den Haag; Ph. Zilcken, Den Haag; V. Zimmermann, Batavia.

In den catalogus werden bijgedragen geleverd door prof. Nieuwenhuis, E. A. von Saher, Martine Tonnet, J. Schmeltz, G. P. Rouffaer en J. A. Loebèr.

Oost-Indische Berichten.

Het Atjeh-regime. Uit het garnizoen te Segli werd de eerste luitenant S. E. P. A. van Haefen overgeplaatst naar Penampaän in de Gajoe Loeös. De luitenant was echter sedert eenige weken ziek en tot niets anders in staat dan tot eenig schrijfwerk. Dit werd den gouverneur medegedeeld. Als antwoord kwam de vraag of de luitenant vervoerbaar was? De behandelende officier van gezondheid kon niet anders dan toestemmend antwoorden; en daarop volgde het bevel dat luitenant van Haefen dan maar per tandoe naar zijn nieuwe bestemming moest worden gedragen.

Alzoo geschiedde. Penampaän werd echter niet bereikt; eenmaal in de wildernis, kon de luitenant niet verder en keerde op eigen gezag terug.

Thans is hij geplaatst te Kwala Simpang. Hij doet daar evenveel dienst als in de Gajoe Loeös, omdat de officieren van Penampaän en Kwala Simpang elkaar geregeld aflossen. De overplaatsing naar Panampaän is dus enkel voor een tijdje uitgesteld...

Er moet maar geënd worden! Als dit met officieren gebeurt, behoeft men niet te vragen wat er van de manschappen gevergd wordt. Heeft men niet in Atjeh een soort van zelfmoord-epidemie onder de laatsten? (Bat. Nwsbl.)

Niet Hoffähig genoeg! De legercommandant, zoo berichte de J a v a b o d e, heeft de officieren die naar Bali zullen vertrekken, een afscheidsdiner aangeboden.

Dit is niet precies juist. Het diner zal inderdaad plaats hebben. Het zal ook een afscheidsdiner zijn voor naar Bali vertrekende officieren; Maar genoodigd zijn niet alle officieren; de luitenants zijn buitengesloten met uitzondering van één op elk bataillon, den oudste. De overigen schijnen nog niet in de termen te vallen om met den legerbevelhebber aan den disch te zitten.

Dit is niet plezierig voor de luitenants en van hun ontstemming ontvingen wij verschillende blijken. Wij begrijpen dit heel goed. Maar ten slotte zal generaal Van der Wijck toch wel vrijheid mogen hebben om te noodigen wie hij wil? (Bat. Nwsbl.)

Op den 30sten Augustus 1906 is de directie van het materieel der artillerie te Batavia van den majoor der artillerie G. H. Knoop overgegaan op den luitenant-kolonel der artillerie W. J. Giel. (J a v a b o d e.)

Hoogerop gezocht. Naar het Soerab. Handelsblad verneemt, heeft een handelsfirma te Soe-

bibi Marie?"

„Neen. Hij is ontsnapt. Met zijn ketting en den dikken tak, waaraan hij vastgemaakt was, is hij weggegaan. Vliegen kan hij natuurlijk niet.”

„Nu zal de arme kerel ergens in het bosch verhoogen,” sprak Rainer met leedwezen.

Marie zag hem zoo zacht en vleidend aan, dat de opmerkelijke Maleen er een schrikschokje van kreeg terwijl zij als een kind, dat zich verontschuldigd zeide „Ik kon er niets aan doen, Bana. Ik heb hem altijd goed te eten gegeven.”

„Natuurlijk kon je er niets aan doen,” stelde hij haar dadelijk gerust. „Ik zal je dezer dagen een paar zilverreigers schieten, en dan zet je de veeren op je mutsje, ja?”

De zwarte oogen schitterden begeerig.

„Toe ja breng reigerveeren voor mij mee, Bana! Reigerveeren zijn zoo mooi!”

Rainer en Maleen waren spoedig weer op pad, om naar de hitte thuis terug te keeren. Toen zij de kasuarinen achter zich hadden, vroeg Rainer:

Vindt je haar niet allerliefst?”

„Wie? Die kleine schuwe wilde?”

„Ja. Ik mag haar wat graag! Als zij maar geen negerbloed in de aderen had.”

Maleen lachte.

„Dan zou je ten slotte nog met haar trouwen?”

Hij antwoordde ernstig:

„Zeker zou ik.”

Maleen stond stil.

„In ernst?”

„Ja. Zij bevat mij buitengewoon goed. Jou niet?”

„Omdat je hier geen Europeesch, geen werkelijk Duitsch meisje te zien krijgt,” meende zij hoofdschuddend.

„Ik ken haar veel langer dan jij. Zij is heel lief. Overigens, alle Europeanen in Oengoeja hebben

rabaja, niet tevreden over het optreden van den hoofd-intendant der militaire administratie, inzake het toewijzen van leveringen voor de Bali-expeditie, zich met een verzoekschrift tot den gouverneur-generaal gewend, om aan wat adressant „onbillijke bevoorrechtiging zonder reden” noemt, een eind gemaakt te zien.

Uit Ampenan wordt aan het Soerab. Handelsblad geschreven, dat het huis van den vroegeren radja aldaar, aan het strand gelegen, is ingericht voor het marine-personeel dat de installatie voor draadloze telegrafie, op het strand ingericht, zal beheeren. Gedurende de expeditie zullen dus de telegrammen van Badoeng draadloos worden overgebracht naar Ampenan en vandaar uit door het telegraafkantoor naar Java worden geseind.

Een „Persdelict.” De raad van justitie te Makassar heeft in behandeling genomen de zaak tegen de Makassarsche Courant, naar aanleiding van een door ds. Hengeveld tegen het blad ingediende klacht, wegens opname van een bericht, de mededeeling bevattend, dat genoemde predikant een predikbeurt zou vervullen, hetgeen in strijd was met de waarheid.

Eenige weken gelden werd door onzen correspondent, zegt de J a v a b o d e, te Makassar uitvoerig melding gemaakt van deze kwestie, en hij vroeg zich evenals wij, met nieuwsgierigheid af, hoe de afloop zou zijn. Daarbij beloofde hij uitvoerig verslag te zullen uitbrengen van de rechtzitting, waarop wij dus maar zullen wachten.

Slechts zij thans medegedeeld, dat de eisch van den officier van justitie luidde: f 200 boete, subsidiar één maand gevangenisstraf.

Een diamantslijperij te Semarang. Een correspondent aldaar van de Nwe Soerab. Crnt. deelt mede, dat zich te Semarang sedert eenige dagen een Duitscher ophoudt, zekere heer Mönnich, die kort geleden van Australië is gekomen, alwaar hij jarenlang in de diamantslijperij heeft gewerkt, met het voornemen daar ter stede een dergelijke inrichting te vestigen.

De teekenen wijzen er op, zegt de correspondent, dat de vraag naar diamant toenemend is. De heer Mönnich schijnt hier reeds een geschikt terrein gevonden te hebben, waarop de fabriek gebouwd zal worden. Binnenkort zal hij dan met den gemeenteraad in onderhandeling treden, voor den aankoop van bedoeld terrein, gelegen in de onmiddellijke nabijheid van de Peter Sythof's-laan. De nieuwe fabriek zal naar plannen van een australischen ingenieur, wiens naam mij niet bekend is, binnen 8 à 10 maanden verzezen zijn.

Het ligt in de bedoeling van den heer Mönnich, de fabriek geheel te maken tot een model-inrichting. Zij zal worden ingericht voor 100 à 150 molens en beschikken over machinale zagerij, slijperij, enz. en geheel electrisch werken. Proeven zullen tevens worden genomen met een electrischen molen, waardoor alle riem- en raderwerk vervallen kan. Slagen de proeven, en daaraan twijfelt de heer Mönnich niet, dan zal door dit geheele electrische bedrijf de hygiëne in de fabriek uitnemend kunnen heeten. Aan de noodige schaftlokalen, kleed- en waschgelegenheden voor de werklieden, die grootendeels uit Europeanen zullen bestaan, zal het niet ontbreken, terwijl een flink open terrein om de fabriek, den toevoer van licht naar alle zijden zal bevorderen.

met haar gedweept, totdat jij kwam. En eenigen zijn haar, ondanks jou, getrouw gebleven.”

„Zij ziet er heel aantrekkelijk uit,” vond Maleen, „en is zeker ook heel zacht, en aanhankelijk, als een kleine slavin. Maar je hebt mij weleens gezegd, dat je vrouw een wezenlijke levensgezellin voor je zou moeten zijn, ook geestelijk. Dat vond ik zoo mooi. Marie Beta zou je onderdanige dienaar zijn, en je speelding. Zeker niets meer.”

„O, je kent haar niet. Zij heeft meer in zich, dan men haar zoo aanziet. En zij is nog nauwelijks zeventien jaar. Alles zou men uit haar kunnen maken.”

„Dat denken de mannen altijd!” riep Maleen geringschattend uit. Intusschen, als jij haar kent en van haar houdt — dan trouw je maar met haar.”

„Het gaat helaas niet,” antwoordde hij ernstig. „Ik heb er genoeg over gedacht. Maar zie eens: het geslacht Waltron berust nu op jou en mij. Ik ben de laatste van mijn naam, en mijn zoon moet het geslacht voortzetten. De stammoeder van de toekomstige graven van Waltron mag geen Abessinisch bloed in de aderen hebben. Liever wil ik in het geheel geen kinderen dan van die rasbastaarden.”

„Arme kleine Marie!” zeide Maleen. Maar zij was er toch wel voldaan over, dat Rainer aan deze verzoeking niet blootstond. Marie Beta was niet de vrouw, die zij voor haar broeder wenschte.

Beiden vervielen zij in nadenkend stilzwijgen.

De weg ging langzaam heuvelop en voerde over een in zee vooruitspringende rots, die een schoon uitzicht aanbod over het blauwe havenbassin, met zijn schepen en talrijke booten.

Op de rots zelf bevond zich een kleine moskee, door een groep oeroude kokospalmen beschaduwd. Niet ver daar vandaan lagen eenige Duitse graven.

„O, wat is het hier mooi!” riep Maleen getroffen. „Men noemt deze plaats de Rots der Eenzamen.”

„Een stap in de goede richting.” Het schijnt dat het ernst wordt met het aanbrengen van verbeteringen bij den post- en telegraafdienst. De nieuwe hoofdinspecteur, de heer Stieltjes, heeft dit al wel ingezien, dat, wil eenmaal de zaak goed worden, de beambten ook goed moeten zijn, meer ontwikkeld dan thans over het algemeen het geval is. Vroeger waren de examens vrij wel een wassen neus. 't Was volstrekt niet zeker, dat wie slaagde, de noodige kennis had voor de bediening der post geëischt en de vorige hoofdinspecteurs lieten de zaken, zooals ze waren. Wel kwam er eenige verbetering, doordat in de laatste drie, vier jaar de examinatoren, welke successievelijk die van vroeger vervingen, met meer ernst hun taak opvatten, en ten minste iets eischen van de kandidaten, zoodat zij, die slaagden, niet geheel onbekwaam waren. Maar het aantal dezer laatsten was te gering. Verreweg het grootste deel dergenen, die zich aanmeldden, moest afgewezen worden. En dat was natuurlijk. Hoe ook zouden ze de voor het examen noodige kennis opdoen? En wat moesten ze weten? Want het examenprogramma dateert al van tientallen jaren her en zoo langzamerhand heeft de praktijk zich heel wat gewijzigd.

De heer Stieltjes nu heeft aan de examinatoren bij het laatste examen voor commies tweede klasse verzocht een verslag uit te brengen, ieder voor zijn speciaal vak, waardoor gewezen wordt op datgene, waarin de kandidaten tekort kwamen en tevens verzocht dat verslag te doen vergezeld gaan van een soort leidraad, waardoor aanstaande kandidaten ten minste eenige aanwijzing hebben bij hun studie.

Nog bestaat het plan om, voorloopig te Batavia, later ook te Soerabaja en te Semarang, een cursus te openen, waar jongelui, aan de post werkzaam, opgeleid kunnen worden tot commies derde klasse. Het denkbeeld is geopperd, dien cursus te verbinden aan de Koningin Wilhelminaschool. 't Is nog maar een klein begin, maar we gelooven een goed begin. 't Is nu alleen de kwestie, of er geld beschikbaar gesteld zal worden. (J a v a b o d e.)

Productief-making der dwangarbeiders. Ten dienste van de kleermakers-ateliers te Klaten, Semarang, is, naar de L. o. c. bericht, de resident van dat gewest, door den directeur van justitie gemachtigd om onderhands 200 stuks handnaaimachines in te koopen tegen den minst te bedingen prijs.

De kettingberen hebben waarlijk niet te klagen, dat de regeering hunne belangen uit het oog verliest. Het te bereiken doel is tweeledig: te het bezigen van deze krachten ten voordeele van den lande en ze het leeren van een ambacht aan de lieden. Wellicht, dat hen dit na ontslag uit de boei, van verdere misdaad afhoudt.

Aan het verkeerde kantoor. Sprekende over de circulaire van den directeur van financiën, aan de hoofden van gewestelijk bestuur, waarin opgave wordt verzocht van het aantal Europeanen, die inkomens hebben van f 600 tot beneden f 900, ten einde het patentrecht nog een sport lager te kunnen doen ingrijpen, zegt de B a t a v. Nouvellens-schrijver:

„Zal men in de Tweede Kamer, waar reeds meer-malen beginselloosheid aan de indische belastingontwerpers is verweten, genoeg nemen met een dergelijke stelselloosheid?”

Daargelaten dat het bewijs geeft van slechte politiek om van de inkomsten van 50 gulden per maand, welke reeds bijdragen aan indirecte verteringsbelastingen, nl. accijnzen en inkomende rechten, ook nu nog

„Een poëtische naam. Alles is hier ook poëtisch.”

Rainer hield de hand beschuttend boven de oogen en tuurde over het levendige havenpanorama.

„Zie, daar!” riep hij levendig. „De dhau van Dejta! Dan moet de chef terug zijn!”

„Weet je zeker, dat het die dhau is?”

„Heel zeker. Had ik maar een kijker, dan kon jij het ook zien. Daar, bij het Engelsche consulaat ligt de Algerijnsche missiedhau, niet het roode kruis op het zeil, en vlak daarnaast die van den rijken Djeta. Het zijn de eenige twee, die een kajuit hebben. Maar ook aan de takelage ken ik ze.”

Krome terug! Misschien zag zij hem nog heden! Deze onverwachte tijding vervulde haar van zulk mateloos geluk, als zij nog nooit ondervonden had. En plotseling doortrilde haar de gedachte:

„Nu heb ik het schoonste oogenblik van mijn leven doorleefd. Hooger dan dit kan niets gaan.”

En zij maakte zich zelf geen verwijt over deze zaligheid, want de zaligheid had haar ongeroepen overvallen.

Zij had gedurende Krome's afwezigheid volstrekt niet te veel aan hem gedacht, zich daarentegen veel, en dikwijls vol innigheid, met haar man bezig gehouden. Steeds trachtte zij meer het bewonderenswaardige en het beminnelijke in het karakter van George te zien, en hem inniger lief te hebben.

Maar had zijn komst haar ooit een overweldigenden indruk kunnen geven; zooals zij zooveen overweldigd was van geluk bij Rainers ontdekking. Nooit. Zij kon daaraan niets veranderen.

(Wordt vervolgd).

een directe belasting te willen heffen.

De indische specialiteiten, de directeur van financiën aan het hoofd, schijnen ten eenenmale onkundig te zijn van het feit, dat ontheffing van inkomstenbelasting ten behoeve van kleine inkomens niet is een privilege, maar een gewone toepassing van het belastingbeginsel: heffing naar draagkracht.

Maar waar wil men hier te lande die kennis ook vandaan hebben, nu de zoogenaamde financiële specialiteiten, uitgezonderd de kort geleden uitgezonden registratie-ambtenaren, zonder voorafgaande wetenschappelijke studiën, de hoogste sporten van de ambtelijke ladder hebben kunnen bestijgen."

Gelijke monniken enz. De heer Mr. E. A. Hoefelman, thans voorzitter van den landraad te Rembang, zal, naar de N. Soer. Crt. mededeelt, Dinsdag den 4en September a.s. terecht moeten staan voor den raad van justitie te Soerabaja.

Wat beklagde ten laste wordt gelegd, is werkelijk niet van belang. Toen hij nog voorzitter was van den landraad te Malang, ging hij vaak naar Lawang langs den kortsten weg en zoo gebeurde het eens, dat hij op de baan liep, terwijl de trein aankwam. De machinist heeft toen, ter voorkoming van ongelukken, den trein moeten stoppen. De onderopzichter heeft procesverbaal opgemaakt wegens overtreding van het spoorwegreglement. Daarvan is nu deze rechtzaak het uitvloeisel.

Hongerdood. Dezer dagen, schrijft de *J a v a b o d e*, namen wij uit de *Locomotief* een berichtje over, waarin melding werd gemaakt van het overlijden van een 14-jarigen javaanschen jongen, die eenige dagen lang op de passar had gelegen, een geraamte gelijk, zonder dat iemand notitie van hem nam. Naar aanleiding hiervan is een officieel onderzoek ingesteld en het rapport luidt, volgens de *Locomotief*, aldus:

"Zekere Kasmin uit de desa Gedong, district Manggar, heeft zich ongeveer twintig dagen geleden tot den djaksa te Demak gewend, eene betrekking verzoekende. Daar hij echter aan zijn voet verscheidene wonden had, wilde de djaksa Kasmin niet in dienst nemen maar gelastte hem zich eerst onder geneeskundige behandeling te stellen. Dit verkoos Kasmin echter niet en hij liet zich niet meer bij den djaksa zien. Nu en dan vertoende hij zich op de passar, zonder iemand lastig te vallen en hij werd den 19en dezer op de passar dood gevonden. Volgens verklaring van den docter-djawa moet zijn dood toegeschreven worden aan koudvuur in de voetwonden, het lijk is toen vanwege den djaksa in een wit kleed gewikkeld en volgens de godsdienstige voorschriften begraven."

Het semarangsche blad teekent hierbij nog het volgende aan:

"Deze officieele lezing van het voorval geaccepteerd, blijft toch over een deerniswekkend drama. Kasmin moge behoord hebben tot die ongelukkigen die — om welke redenen blijft een eeuwig raadsel — hunne wonden niet willen laten verbinden, dit neemt niet weg dat Kasmin, die om werk had gevraagd en dus zonder middel van bestaan was, dagen lang moedernaakt — zooals ons werd gemeld — op de passar heeft gelegen. Al moge er koudvuur gekomen zijn bij zijne vervuilde wonden — geen wonder — hij heeft zeer zeker gebrek geleden aan 't allernoodigste. Wat ons ook bevreemdt is dat, gelijk in het bericht werd vermeld, geen der inlanders, wien noch het mededoogen anders allernoodigst vreemd is, den jongen wat te eten gaf. Mag de autoriteit er in berusten, als een behoeftige zieke geneeskundige hulp weigert, dagen lang moedernaakt en behoeftig op de pasar ligt en daar ten slotte sterft? Natuurlijk niet; tenzij onze berichtgever ons totaal onjuist hebbe ingelicht en Kasmin wel degelijk nu en dan door de lui op de pasar geholpen zij, blijft het feit dat op den openbaren weg een mensch, moedernaakt aan gebrek en vervuilde wonden stierf, een afschuwelijk voorval."

"De vorstelijke genade in den vorm van mooie kruisen is weer op tal van personen neergedaald, lezen wij in de „*Week*“ van het *Soer. Handelsbl.* ofschoon men — een wenk van de Staten Generaal indachtig — minder scheutig is geweest dan vorige jaren. Wie nog twijfelt aan de superioriteit der ambtenaren in deze gewesten, wordt door het lijstje van dezen twijfel gecureerd. Van het kleine vijftigtal heeren, die een lotje uit de lintjesloterij trokken, zijn niet meer dan vier of vijf particulieren (J. Dinger, H. J. G. Janssen van Rooy, M. Sanders en A. Th. J. van Emmerik, met den semi-officieelen president der Javasche Bank). Den laatste niet meerekenend, komt men tot de slotsom dat de gezamenlijke verdiensten der particulieren in Indië circa $\frac{4}{50}$ of 8 procent van die der ambtenaren zijn. Deze uitkomst weerspiegelt vrij juist de opvatting der Indische bureaucratie. Het is goed dat niet-ambtenaren dit weten: het behoedt hen voor zelfoverschatting en leert hen te berusten als vele hunner wenschen onvervuld blijven.

Overigens doet het iemand genoegen te kunnen constateeren, dat wel enkele onder de gedecoreerden dit aan hun verdiensten te danken hebben. In hoofdzaak behooren zij tot het keurkorps, dat — wat men er ook van moge zeggen — toch nog altijd op superieure krachten kan wijzen. Wij bedoelen gouverneur Kroesen en den controleur van Walcheren en Van Affelen van Saemsfoort. De eerste controleur heeft het gouvernement aan zich verplicht door zijn

tocht naar Apo Kajan in Oost Borneo; de tweede door zijn succes met de afschaffing der slavernij in Oost Lombok. De meeste overige geridderden danken de onderscheiding aan het feit dat zij tot een diensttak behooren die niet mag worden gepasseerd. Bepaald genoegen doet ons de benoeming van Van Emmerik, van de Witte Kruis kolonie, tot broeder van den Nederlandschen Leeuw, niet het minst omdat hieraan een jaarlijksche toelage van f 400,(meenen wij) verbonden is."

Mutatie in den handel. De heeren Bouman en Rijna, werkzaam bij de firma Geo Wehry en Co. zijn overgeplaatst resp. naar Semarang en Tjilatjap; de plaats van laatstgenoemden werd de heer P. Koopman geëngageerd.

Esperanto in Indië. Dr. Brooke, een der bekendste voorstanders van het Esperanto te Singapore, schreef aan de *Straits Times* dat zich te Bengalen een vereeniging heeft gevormd van Esperantisten, die leden tracht te werven in de Engelsche en Nederlandsche koloniën in Azië. De heer Branson is president, de heer Olver, honorair secretaris. Wellicht voelen Esperantisten hier te lande neiging zich bij deze vereeniging aan te sluiten.

Na gedurende bijna vier maanden de betrekking van chef over den geneeskundigen dienst te hebben laten waarnemen door den overste Wijckerheld Bisdom, na vergeefsche pogingen te hebben beproefd bij den minister, om bij keuze te doen plaats hebben de bevordering tot kolonel, schijnt de gouverneur-generaal, schrijft de *Bataviasche correspondent* van het *Soer. Handelsbl.*, thans te zijn besloten om niet den heer Wijckerheld Bisdom en evenmin den heer Bijker aan het hoofd te plaatsen van dien tak van dienst. De keuze heet nu te zijn gevallen op den overste Groothoof, een paar jaren langer in dienst dan de overste Bisdom.

Door die benoeming zullen worden gepasseerd de overste Bisdom en Kleinenhammans; Bijker blijft gespaard, want hij staat op de ranglijst achter Groothoof.

Hoe de geneeskundige dienst der landmacht deze decisie zal opvatten, ligt voor de hand.

West-Indië.

Suriname. In een, aan de Koloniale Staten aangeboden ontwerp-verordening is door den gouverneur het, ook hier in het moederland te behandelen voorstel belichaamd om eene geldleening ten laste van den nederlandsche staat aan te gaan, ten einde daaruit de middelen te vinden, boven hetgeen van de toegestane acht-miljoen-leening over is nog noodig voor eene voorgenomen doortrekking van den spoorweg tot Dam.

De kosten van den aanleg der lijn Paramaribo-Kadjoe zullen ongeveer negen ton tegenvallen en worden geschat ruim vijf miljoen gulden te zullen hebben bedragen, wanneer de geheele lijn gereed zal zijn — men hoopt nu de afspuiting van den Maabberg is voltooid dat tegen het einde dezes jaars de treinen tot kilometer 99 zullen kunnen loopen, als wanneer dan nog ongeveer 35 kilometer overblijven, die volgens de ontwerp-begroting voor 1907 tegen 1 Juli a.s. geacht worden in exploitatie te kunnen worden genomen. Bij de ruim vijf miljoen, die de lijn Paramaribo-Kadjoe zal hebben gekost, nog het bedrag voegende, dat aan de Mijnbouw Mij. Suriname moest worden uitgekeerd, blijkt dat van de acht-miljoen-leening, nog slechts 12 tot 13 tonnen gouds beschikbaar zullen zijn voor de voorgenomen doortrekking der lijn, waarvoor echter ruim 16 tonnen gouds geacht worden te zullen noodig zijn, in het gunstigste geval, weshalve voor de noodige speling wordt voorgesteld nog een bedrag van 50000 gld. te leenen.

Men stelt zich de voorgenomen doortrekking als volgt voor:

De overgang van de Suriname-rivier bij Kadjoe zal middels een kabelbaan worden bewerkstelligd. Wel heeft men daar een geschikt punt voor een brugovergang gevonden, maar deze zou op drie ton komen te staan, hetgeen voor de kolonie al dadelijk na den aanleg op een meerderen last aan rente en onderhoudskosten ad 12000 gld. 's jaars zou komen te staan, hetgeen met het oog op het huidige en te verwachten verkeer niet gerechtvaardigd wordt geacht, waar men hiertoe met een kabelvak zal kunnen volstaan, waarvan de exploitatie-kosten op 5500 gld. 's jaars worden geschat. Na dezen overgang zal de lijn over een afstand van 39 kilometers tot Dam worden doorgetrokken, dat aan de Sara-kreek gelegen is. Ter verbetering van het, boven de vallen gelegen gedeelte dezer kreek zou dan van het bedrag der nieuwe leening een som van 50.000 gld. worden besteed, om aldus als natuurlijke verlenging van den spoorweg een bruikbaren waterweg te erlangen voor de, in die streek gelegen placers.

Ten aanzien van de beslissing „kabel- en geen brugvak voor den Suriname-overgang“, hadden we gaarne behalve aan het, in hoofdzaak hier maatgevend zuinigheidsmotief, ook aandacht willen zien geschonken aan de vraag of de, in het leven te roepen toestand niet belemmerend kan werken, wat het doel betreft, dat bij den spoorwegaanleg in Suriname toch in hoofdzaak voorzat. De gouverneur zet in zijne M. v. T. uiteen dat in de bestaande behoeften

ook bij zeer bevreemdende ontwikkeling nog lange jaren door een kabelbaan zal kunnen worden voorzien en voegt daaraan toe, dat er „of eene buitengewoon groote uitbreiding van de goud- en balata-industrie in die streek (zal) moeten plaats hebben of wel het leven worden geschonken aan verschillende nieuwe industrieën, alvorens het vervoer per spoorweg zoodanig zal zijn toegenomen, dat de bouw van een brug noodig wordt."

Wordt hier de rol van den spoorweg in Suriname als om het eens met 'n vreemd woord uit te drukken *chemin de fer de pénétration* niet verwisseld met dien van een spoorweg voor bestaande verkeersbehoeften in het leven geroepen? Heeft bij den spoorwegaanleg in Suriname niet de gedachte voorgezet en zit daar niet nog de gedachte bij voor, dat deze een buitengewoon groote uitbreiding van bestaande, het in het leven roepen van nieuwe industrieën, kortom de snelle ontsluiting van het surinaamsche binnenland in de hand zal werken? En kan daarbij de losse schakel aan te brengen in de hechte keten, die het binnenland aan de kust gaat snoeren, niet wel eens blijken dezelfde negatieve diensten te bewijzen als het paard dat men achter den wagen spant? Vragen, welke o. i. in bevestigenden zin moeten worden beantwoord, hetgeen in verband met reeds voorziene en verder nog mogelijke exploitatie-bezwaren, aan het tusschengeschoven kabelvak verbonden, ons doet vragen of het niet wenschelijker ware dadelijk een stuk werk te maken, dat af is. Voor den Nederlandschen Staat, bereid om de kolonie te verschaffen wat voor hare ontwikkeling noodig is, kan een leening van drie ton meer geen gewicht in de schaal leggen, wanneer daarmee werkelijk iets goeds verkregen wordt dat af is, terwijl het voor de kolonie aangevoerd zuinigheidsmotief ons weinig steekhoudend lijkt.

Een brug kost aan rente en onderhoud 's jaars 12000 gld. of in 10 jaren 120000 gld., een kabelvak kost in 10 jaren aan exploitatie minstens 55000 gld. — dit laatste is veel goedkoper, voorziet in bestaande behoeften zelfs bij bevreemdende ontwikkeling van het verkeer: ergo enzoovort. Dit is zoo klaar als 'n klontje, alleen maar vergat men voor het kabelvak den niet te benaderen coëfficiënt der verkeersbellemmering, in vergelijking nl. met de faciliteiten van een burgvak voor het verkeer. En zoo kon 't wel eens wezen dat wat de kolonie hier zou besparen, verloren ging op een andere wijze. Waar de kolonie er niet tegen opziet om ten behoeve van het Sara-verkeer haar jaarlijksche rentelast met circa 50000 gld. te verhoogen, is dunkt ons de aarzeling om een 6000 gld. meer op hare schouders te nemen om de ontwikkeling van dat verkeer in de hand te werken niet gemotiveerd.

Door het bestuur der kolonie is tot ulto Maart 1907 de gelegenheid opengesteld tot inschrijving van gegadigden voor de oprichting en exploitatie eener licht-fabriek te Paramaribo, waartoe alleen ingezetenen van Nederland of Suriname, en vennootschappen, in Nederland of Suriname gevestigd, in aanmerking komen, terwijl bij concessie-verleening van den concessionaris een waarborgsom van 11000 gld. wordt geëischt, waarvan 5000 gld. als waarborg, dat de werken tot stichting der onderneming minstens (hier zal hoogstens bedoeld wezen en ter voorkoming van eventuele vergissingen ware het o.i. goed bij eventuele concessie-verleening hiermee rekening te houden) 6 maanden na het verleenen der concessie zullen aanvangen, en 6000 gld. als waarborg tot verhaal van eventuele schadeloosstelling, boeten als anderszins. De inschrijving staat open zoowel voor de levering van electrisch- als van gaslicht.

De dagen van fort Nieuw-Amsterdam als militaire post zullen weldra zijn geteld. Door het bestuur wordt opheffing voorgesteld, in verband waarmee de militaire bezetting voor Suriname tot 7 officieren en 300 man kan worden teruggebracht. In verband met die opheffing worden verschillende maatregelen voorgesteld noodig geworden in diensten te voorzien, tot nu toe door militairen verricht, als bewaking van het kruitmagazijn en de gevangenis aldaar, en den dienst van het quarantaine-, sein- en telefoonwezen. De bewaking van kruitmagazijn en gevangenis wordt aan de politie toevertrouwd, die daartoe zal worden uitgebreid, terwijl om in den dienst van het quarantaine-wezen te voorzien, de districts-commissaris van Beneden Commewijne Nieuw-Amsterdam als standplaats krijgt om daar tevens met het quarantainewezen te worden belast. Het telefoonwezen reeds onder het departement der koloniale spoorwegen gebracht behoudt zijn luitenant-beheerder tot beëindiging van diens detacherings-termijn, om dan wellicht door een technisch ambtenaar te worden vervangen, en het ondergeschikt militair personeel gaat in burgerlijken dienst over of wordt boven de formatie van de troepen gevoerd. Voorts komen twee burger-seinwachters in de plaats van de, thans daarvoor aangewezen militairen. Eindelijk zal de verplaatsing van den districts-commissaris van Beneden Commewijne gepaard gaan met een nieuwe begrenzing van zijn district en Beneden-Suriname benevens Cottica en Boven-Commewijne. De commissaris van laatstgenoemd district zou dan Somseldijk in plaats van Ephrata tot standplaats krijgen.

Van Vreemde Koloniën.

De keizer van Annam. In de hoofdstad Hué van het, onder fransk protectoraat gestelde keizerrijk Annam, moet volgens de *Courier Saigonaïs* ten paleize een bloedig drama zijn afgespeeld, waarin de vorst de actieve hoofdrol vervulde.

„Dezer dagen”, schreef het saigonneesche blad, „had de vorst in een hernieuwden aanval van bloedorstigheid eenigen zijner vrouwen doen ter dood brengen onder omstandigheden, die den vertoelijken, beestachtigen geestestoestand van den heerscher over Annam in het licht stellen. De vorst heeft den prinsvoorzitter van den familie-raad, laatste overgebleven zoon van keizer Minh Mang, een grijsaard, die de algemeene achting genoot, neergeschoten.”

Voorts zou de vorst nadien voor niemand te spreken zijn geweest en zelfs geweigerd hebben den franschen resident te Hué te ontvangen.

De *Dépêche Coloniale*, die zich om inlichtingen tot het ministerie van koloniën wendde, ontving ten antwoord dat daar niets van dat alles bekend was, terwijl toch van een beleediging, als nu een maand geleden den franschen resident te Hué aangedaan, zeker wel onmiddellijk zou zijn gerapporteerd, wanneer de feiten zich aldus hadden toegedragen. In elk geval vermoedt men dat het saigonneesche blad een overdreven voorstelling van de toedracht van zaken heeft gegeven, wanneer er ook al iets waars aan mocht wezen.

Zoo heel onmogelijk achten wij het niet, dat er wat de gemelde gevallen van wreedheid betreft wel iets aan zal blijken te zijn „van het algemeen gerucht”. Wij vonden toch Thanh Thai dikwerf afgeschilderd als een obscuren, indolent wellusteling, die toen zijn energieke voorganger in den strijd tegen het fransch het onderspit had gedolven, gevangen genomen was en verbannen, geacht werd de juiste persoon te zijn om met een schijnwaardigheid bekleed het fransche gezag te dienen — een experiment ook ten onzent wel eens met droeven uitslag beproefd, toen men de nulliteit Tamdjid Illah op den bandjereeschen troon verhief.

Toestanden in Laos. Uit het, aan Annam grenzende, mede tot Fransch Indo-China behoorende Laos worden in de *Dépêche Coloniale*, een blad dat overigens waar het aanvallen op koloniale ambtenaren betreft, indachtig aan de overdrijving dikwerf op dit gebied, uiterst voorzichtig is, worden over het bestuur van den waarnemenden resident Mahé vreemde noten gekraakt, en voorspeld dat wanneer men hem maar zijn gang laat gaan een opstand niet kan uitblijven.

Reeds zijn 5000 bewoners uit de provinciën Savanakké, Saravane en Pakhinboen naar den siameeschen oever van den Mekong gevluht om te ontkomen aan de, hun opgelegde zware heerdiensten — veertig dagen boven het normaal geëischte — voor een gril van den heer Mahé, die voor 4000 franken een weg geschikt voor automobielen wil aanleggen langs een tracé, waar minstens een tweehonderd tal solide bruggen moeten worden gebouwd.

De heer Mahé zou ook den toestand in zijn gewest verbloemen door van volmaakte rust te gewagen en zich zelfs niet hebben ontzien om bij het bezoek van den gouverneur-generaal Beau aan Laos eene comédie op touw te zetten, die zeker het record van diergelijke affairetjes zou slaan:

„Iedereen in Laos”, heet het in het schrijven, waar de *Dépêche* hare conclusies vastknoopt, herinnert zich de plechtigheid in September 1903 van de onderwerping der hoofden van de opstandelingen van het fameuse plateau. De Khas aan den heer Beau voorgesteld waren hoogst onschuldige figuranten, voor de gelegenheid in passende costumes gestoken; hunne olifanten waren voor de helft te Faeday in de buurt van Brassac gehoord. De ware opstandelingen hebben nooit opgehouden den strijd te voeren, onze dorpen aan te vallen. De gouverneur-generaal moet dat trouwens wel begrepen hebben; hij heeft later de nominatieve lijst in de handen gehad van de door Khas gedooide lieden, van de van Maart tot Decemberr 1905 verbrande en uitgeplunderde dorpen, om niet te spreken van den opstand der Thai Nua, door het twistziek, woelig en kwelend bestuur van den heer Mahé in het leven geroepen.”

Er is sprake om van de, voor Indo-China uit te schrijven nieuwe leening 8 tot 10 miljoen franken voor Laos te besteden. Onder het huidig bestuur acht men de kans van een nuttig gebruik dier gelden uitgesloten.

Een vreemdsoortig kaste-gebruik. In den inlandschen staat Mysore, waar de rijke goud-velden van Kholar helpen de kas te vullen, werd een tijdje geleden een bureau voor ethnographisch onderzoek ingesteld, dat reeds aan het werk is gegaan en nu onlangs in de gouvernementen-drukkerij van Mysore een tweetal rapporten in het licht deed verschijnen, die over de Koeroeba en Holeyakasten handelen, welke laatste tot dezelfde categorie behoort als de Mahars en Tariahs, oorspronkelijke bewoners van het land door de indringers tot slaven gemaakt. De Koeroeba's staan veel hooger in aanzien dan de Holeyas, wier aanraking een Brahmaan zou bezoedelen, wat evenwel niet wegneemt, dat wanneer er tusschen dorpen een grensgeschil voorkomt, de Holeyas, ook wel eens

Koelavadi's geheeten — wat eigenaars van het dorp beteekent — er bij te pas moeten komen om uitspraak te doen, bij welke uitspraak de andere bewoners zich hebben neer te leggen.

Van de Koeroeba's — welk woord schaapherders beteekent, welk beroep vroeger blijkbaar hoofdzakelijk en ook nu nog naast dat van wolwever in groote mate door hen wordt beoefend — wordt het volgende zonderlinge gebruik meegedeeld:

Eens in het jaar komen verschillende naburige stammen samen in een der grootere tempels en hunne afgodsbeelden in een rij plaatsend offeren zij hieraan bloemen, kokosnoten, melk, enz. De Patha Koeraba's of ouden slaan bij deze gelegenheden kokosnoten stuk op de hoofden van hen, die een erfelijk recht op deze onderscheiding hebben. Ook wel laat men dat stukslaan aan een poedjari of priester over, die zijn naaste burend aldus „onderscheidt”, waarna de noten worden doorgegeven en ieder het kunstje op z'n eigen hersenpan kan beproeven. De stukken, die er van afvliegen — van de noten wel te verstaan — behooren rechtens hun toe, wier hersenpan het hem geleverd heeft, en worden als stukjes heilig voedsel op hooge waarde gesteld.

Een luguber maal. In de buurt van Dalhousie in Engelsch-Indië was in een dorp een vrouw overleden. De familie-betrekkingen brachten het lijk naar de verbrandplaats, legden het op den brandstapel en staken dien aan, waarna zij zich op eenigen afstand verwijderden, om daar het einde af te wachten. Terwijl ze daar zoo zaten, ging een hummer eens kijken of het hout wel goed oplamde en zag toen — een fakir bezig stukken uit het lijk te snijden en die gulzig te verslinden. 'n Schreeuwen van belang natuurlijk, waarop al de familie leden kwamen toeschieten en den fakir aanhielden en oprachten. Toen de man binnengebracht werd had hij nog stukken vleesch in een doek gebonden bij zich.

Chineesche koelies. Den 6en September II. berichtte kapitein Gibson van het engelsch stoomschip *Billiton* bij aankomst te Singapore, dat hij op de terugreis van de Anambas- en Natoena-eilanden daags te voren een klein inlandsch vaartuig ontdekte, dat een deken als zeil voerde en zeven Chineezers aan boord had. Daar de lieden in uitgeputten toestand verkeerden en geen voedsel noch water bij zich hadden, nam kapitein Gibson de menschen bij zich aan boord. Hij bevond dat zij de overlevenden waren van tien man, die dertien dagen tevoren van een houtkapkongsie waren ontvlucht. Drie hunner waren in de open boot gestorven en overboord gezet. Alle overlevenden schenen gezond te zijn maar zwak. Zij werden op 2 graden 31 minuten Noorderbreedte en 105 graden 21 minuten Ooster-lengten opgepikt, d.i. dus in de buurt van den Lingga-archipel.

Werd niet onlangs in de *Locomotief* een boekje opengedaan over de behandeling van hunne koelies door chineesche houtkap-concessionarissen van Singapore in het gebied van den sultan van Riouw en Lingga? Is daar in Indië wel de noodige aandacht aan geschonken? Wij gelooven dat het geen kwaad zou kunnen daer eens een onderzoek naar in te stellen, waar het ons voorkomt, dat het er veel van heeft, die zeven overlevenden van tien de levende bewijzen zijn voor de waarheid der mededeelingen van het semarangsche blad.

Manilla-weeën. Dikwerf heeft men de loftrompet gestoken over de snelle wijze, waarop indertijd de Schurman-commissie in drie jaren tijds 'n heele wetgeving voor de Philippijnen in mekaar flanst. Wetten geven is één ding, maar de wetten zoo te maken, dat ze aan de toestanden aanpassen en ander.

Daar weet de Commissie der Philippijnen van mee te praten, die nu al sedert haar ongeveer vijfjarig bestaan meer dan 1500 wetten en wetjes heeft uitgevaardigd, waaronder legio aanvragen met *an act amendment* enz.

Aan een wet, hoe goed bedoeld en hoe ook zich aan de toestanden aanpassend, heeft men bovendien heel weinig, wanneer de toepassing door allerlei neven bepalingen vrij wel onmogelijk wordt gemaakt. Dat bleek nu weer met de ten vorigen jare afgekondigde Homestead Law. Ieder Philippijn zou nu zijn bezit kunnen laten inschrijven en zich en de zijnen dit bezit te eeuwigden dagen verzekeren, zolang zij zelven dit behouden en eventuele schuldeischers hun dit laten wilden. Een verzekerd bezit, nu zou men de Philippijnen eens aan het werk zien gaan om hun geërfd grond te bebouwen!

De Philippijnen komen evenwel niet hard op voor de registratie. In 1905 kwamen 270 aanvragen binnen, waarvan 22 konden worden goedgekeurd — de rest voldeed niet aan den vorm. Neemt men bij deze vormaanbidding nog in aanmerking dat 'n simpele tao, om zijn grondje te laten inschrijven voor vereischte opmeting enz. de volle waarde van zijn bezit moet neerleggen, dan begrijpt men hij zich wel tweemaal bedenkt alvorens eene aanvraag in te dienen, door welk feit alleen wegens het daaraan verbonden onderzoek naar zijn bezitrecht hij dit recht eenigermate in twijfel stelt.

Boekbespreking.

Door de vereeniging „**Moederland en Koloniën**” is een nuttige arbeid verricht. Zij heeft in een handig boekformaat voor de leden en ook voor niet-leden, maar dan tegen den prijs van f 1.— verkrijgbaar gesteld een soort van **Memorie van Toelichting op de Memorie van Toelichting der Indische begrooting voor het dienstjaar 1907.**

Vooraf gaan „*Eenige opmerkingen over de begrooting*” van de hand van Mr. J. H. Abendonon, die, als het ware, het staatsstuk, waarvan Mr. Fock van alle tijden zooveel lof is toegezwaard, in vogelvlucht nog eens in oogenschouw neemt. Ook in dit korte maar zakelijke stuk verbrocht de schrijver zijn bekende pacifistische en humanitaire denkbeelden niet.

Verder volgen „*Vluchtige aantekeningen bij het doorbladeren van de ingediende begrooting*” door een anonymus die zich B. teekent, en nog verschillende lezenswaardige artikelen bij de onderscheidene a'deelingen der begrooting door de heeren J. J. van Santen, H. Z. Zegers de Beyl, A. van Knapen, J. Habbema, C. J. van Lookeren Campagne, A. H. Berkhout, J. E. de Meyier, D. J. Ruitenbach, en J. P. van Rossum. Het geheel maakt een zeer gunstigen indruk en wij twijfelen niet of bij de a.s. begrotingsdebatten zal blijken, dat de arbeid dezer vrienden van Ned.-Indië rijke vruchten zal dragen. Het is een verblijvend teeken, dat de algemeene belangstelling op koloniaal gebied meer en meer zich uitbreidt.

Een aantekening bij deze „*Aantekeningen*” zij ons nog geoorloofd: Waarom ontbreekt een behoorlijke Inhoudsopgaaf? De lezer moet zich nu tevreden stellen met wat eigenlijk de titel is als „inhoud”. Zoo staat op den omslag te lezen. Het is een klein verzuim, dat echter gemakkelijk te herstellen valt, indien bij verdere verspreiding van den verkoop een los blaadje met volledige inhoudsopgaaf werd gevoegd.

I N G E Z O N D E N.

EEN EERESALUUT.

In afwachting van het antwoord dat L. . . die in het buitenland vertoeft op de vragen door den heer M. J. Wiessing gesteld in het blad van 4 dezer zal geven, mogen wij den geachten inzender zeker wel doen opmerken dat een vruchtbare discussie over „matige” of „niet matige” eischen moeilijker is te voeren. Dit zal altijd een kwestie van appreciatie blijven.

De Telegraaf van 8 October schrijft omtrent deze zaak:

In ons avondblad van den 5en dezer namen wij over het telegram van den correspondent der „N. R. Ct.” te Batavia, benevens de toelichting der redactie van dat blad, in zake de verdere gebeurtenissen op Bali.

In die toelichting spreekt de redactie de verwachting uit, dat nu ook Bangli en Kloengkoeng zoo noodig met krachtige hand tot rede zullen gebracht worden; dat dien landschappen een ultimatum zal gestelde eischen de hoofdmacht dan onmiddellijk kan gestelde eischen de hoofdmacht dan onmiddellijk kan ingrijpen. De redactie juicht het verder toe, dat men de gelegenheid niet laat voorbijgaan om Bangli en Kloengkoeng aan ons onmiddellijk gezag te onderwerpen, en zegt dan ten slotte: „De hoofdplaats Kloengkoeng is van de ankerplaats Koesambe uit door de marine goed onder vuur te nemen.”

Naar aanleiding van het bovenstaande willen wij een lans breken voor Kloengkoeng. Met den besten wil van de wereld kunnen wij niet begrijpen, waarom de Indische regeering zulke krasse maatregelen ten opzichte van dat landschap zou nemen, waarvan — altijd volgens de „N.R.Ct.” — slechts vermoed wordt, dat het de hand had in de gebeurtenissen op Bali.

De tegenwoordige bestuurder van Kloengkoeng trad in 1903 (datum van bevestiging 22 Nov. 1904) onder den naam en titel Dewa Agoeng Poetra, Soesoehoenan van Kloengkoeng op en had al spoedig gelegenheid van zijn goede gezindheid tegenover het gouvernement te doen blijken. Op uitdrukkelijk verlang van het Indische bestuur had den 12en December 1903 de verbranding plaats van den op 25 Augustus te voren overleden bestuurder, zonder dat men het eeuwenoude gebruik der weduwenverbranding volgde.

Even te voren geschiedde in het naburige Tabanan een dergelijke plechtigheid, waarbij, niettegenstaande de heftigste betoogen van het gouvernement — het zenden van oorlogsschepen enz. — toch weduwen waren verbrand. Een onmiddellijke bestraffing van Tabanan is echter toen uitgebleven, maar niettegenstaande dit feit, waarvan Kloengkoeng natuurlijk kennis droeg, gaf de bestuurder aan de wenschen der regeering toe.

De vorige bestuurders van Kloengkoeng droegen den titel van Soesoehoenan (d. i. keizer) van Bali en Lombok; als zoodanig werden zij door het gouvernement erkend, en daarmede tevens hunne eeuwenlange suprematie over de andere Balische vorsten. Bij het optreden van den nieuwen bestuurder bracht de regeering hierin verandering; kende hem slechts de waardigheid van Soesoehoenan van Kloengkoeng toe, waardoor hij in niet geringe mate vernederd werd in eigen oogen. Zonder protest zijnerzijds aanvaardde de Dewa Agoeng daarop evenwel het bestuur.

In 't Koloniaal Verslag over 1904 leest men: Na het optreden van den nieuwen Soesoehoean is in het bestuur van Kloengkoeng veel verbetering gekomen. Voor de spoedige afdoeing van zaken werd door hem steeds zorg gelagen, terwijl aan verzoeken tot opsporing en uitlevering van naar zijn gebied gevluchte misdadigers onmiddellijk door hem werd volaan.

In het Koloniaal Verslag over 1905 wordt medegedeeld, dat over den gang van zaken in eigenlijk Kloengkoeng niet te klagen viel, wel echter over dien in de tot het landschap behoorende enclaves, waar de Dewa Agoeng, naar het schijnt, geen voldoende gezag heeft.evens blijkt uit genoemde verslagen, dat de Indische regering de meeste medewerking ontevond van Kloengkoeng's vorst bij de lwangmaatregelen, op Badoeng toegepast.

Op grond van deze feiten vragen wij in genoede: Om welke redenen zou den Soesoehoean van Kloengkoeng 'n ultimatum gesteld worden? Een herhaling der tragische gebeurtenissen van Badoeng en Tabanan ten opzichte van den vorst, die trouw zijne verplichtingen der gedoten contracten nakomt, kan en mag toch niet in de bedoeling van de Indische regering liggen? Want niets zou natuurlijker zijn dan dat de vorst het ultimatum verwierp, waar hij zich niets e verwijten heeft.

Wij zijn dan ook van meening, dat het gouvernement het werk op Bali zal bekronen door e trachten ten opzichte van Kloengkoeng althans langs vredelievenden weg zijn doel te bereiken. De maatregelen, welke het gouvernement in het belang der bevolking noodig acht, zullen nu toch wel zonder verzet door den bestuurder aanvaard worden, indien ze geleidelijk worden ingevoerd.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

Weekblad voor Indië, 1906, No. 18.
De stijgende ontevredenheid in Ned.-Indië, loor M. van Geuns. — Van 't oude Soerabaja, door Gabriël. — Van predikant tot linienwever, door Fr. Netscher (met foto). — Een tochtje naar de Merapi (met foto's). — De inrichting van J. van der Steur te Mageang, II, door W. D. Koot. — Indische indrukken, door Carlo.

d. No. 19.

Europa in Japan, door Bataaf. — Symboliek n Javaansche kunst (met foto's), door J. E. asper. — Het bloemencorso te Buitenzorg met foto's). — Van 't oude Soerabaja, door Gabriël. — De inrichting van J. van der Steur te Magelang, III, door W. D. Koot. — Indische indrukken, door Carlo.

ndisch Militair Tijdschrift, 1906.

No. 9.

Groot-Atjeh van 21 April tot 28 Juni 1896, loor A. Kruisheer (slot). — Is de thans in onze vredesgarnizoenen heerschende krijgstuicht ene goede? door S. (vervolg en slot). — Draagbaar veldgeschut, door A. J. Gooszen. — Tet beslag der Australische ponies bij de disie te Banjoe Biroe, door J. B. van der Poll met plaat). — Het gevecht om Pré Meditta Soemba), door W. B. Oort (met plaat). — /oor de practijk. — Varia. — Boekbeoordeeing. Enz.

d. No. 10. Eerste gedeelte.

Bali, door E. P. M. (met kaart).

Geneeskundig Tijdschrift voor Ned.-Indië, Dl. 46. (1906), afl. 4.

Een geval van amnesie posttyphique, door Dr. A. J. Salm. — Een zeer gelukkig verloovende verwonding, door Dr. A. J. Salm. — De sterfte te Soerabaja in 1905, door Dr. F. Nijdenes Spaans. — Over multiple, subcutane, arde, fibreuse gezwellen, door Dr. L. Steiner. — Verdere opmerkingen omtrent den bij framoesia tropica voorkomenden vorm van spirohaete pallida, door E. W. K. von dem Borne. — Een interessant geval van tetanus, door Dr. A. A. F. M. Deutmann. — Een antidiabeticum, door J. A. F. Wiederhold. Enz.

De Indische Mercur, 9 Oct. 1906.

Het kweken van padi-bibit op droge gronden (Pawinihan). Eere wien eere toekomt, door G. — De vooruitgang van de suikercultuur op Java. Voordracht van J. D. Kobus. — Sumatra-tabak. — Kediri'sche Landbouw-Vereeniging. — Toelichting op de voordeelen van de extractie van kinabast op of bij de onderieming. — Verslag over het jaar 1905 van de Inspectie van den Landbouw in West-Indië (vervolg). — Verslagen van Maatschappijen enz.

F. VORST,
Handel in Comestibles.
Prinsestraat 103. - Noordeinde 155.
Vraag speciale prijscourant van
INDISCHE INGREDIENTEN
voor de Rijsttafel.

Steeds voorhanden prachtige grove
Japan-, Java- en Bassin Rijst,
Witte en Zwarte Ketan.
TELEPHOON 2785.

„ADLER” Schrijfmachine.

Onmiddellijk, volkomen en blijvend zichtbaar schrift, groote doorslagkracht om tot 15-20 doorslagen tegelijk met het origineel te maken.

Bijzondere eenvoud in constructie, voorzien van alle denkbare voordeelen. Voor Indië de meest gewilde machine.
Hoogste onderscheiding Gouden Medaille, Tentoonstelling van Gemeente-Administratie, gehouden te Amsterdam, Sept. 1906.
Imp.-Exp.: **B. J. RUBENS & Co.**, Amsterdam, 11 Nic. Witsenkade. Telefoon 1923

Brückel Mutzenbach,
Veenestraat 22, hoek Kettingstraat,
'S-GRAVENHAGE.

Toiletartikelen, Kramerijen, enz.

De Goedkope Winkel van H. DE LA COURT.
Chemische producten,
Borstelwaren, Sponsen, Zeemleder,
TOT DE LAAGSTE PRIJS.
Hemsterhuisstraat 283.

J. F. HANSEN, Mr. Smid.
MAGAZIJN van
Baden, Geysers, Haarden, Kachels en Fornuizen.
GASORNAMENTEN,
Huishoudelijke Artikelen.
KEPPLERSTRAAT hoek Regentesselaan,
'S-GRAVENHAGE.

W. PAULUSSEN.
Drogist, **SPUI 156 a**
recht over de St. Jacobstraat.
GOEDKOOPESTE en SOLIEDSTE adres
voor Parijzer Gummi- en Verbandartikelen.

Nieuw-Malthusianisme.
Mevrouw VAN DAM
dagelijks te spreken van
10-4 en van 7-9 uur.
(Zondag op verzoek)
:- Tollensstraat 106 :-
Oudste en vertrouwdste adres van nieuwe Malthusiansche middelen.
Inlichtingen en Brochure op aanvraag kosteloos

H. v. DOOREN & Cie.
MODES.
DEN HAAG. SCHEVENINGEN. AMSTERDAM.
5 Hoogstraat. 11 Oranjegalerij. 24 Leidschestr.

ELITE SHOES H. HESSELS & ZOOM
Importeurs van
Amerikaansch Schoeisel Schoeisel voor Indië
Piet Heinstraat 117

B. DERKSEN
OUDE MOLSTRAAT 8
BIJ 'T STADHUIS
GEWOON- EN LUXEBROOD
in groote verscheidenheid
Beschuit, krentenbrood enz.
Bereid uit alleen prima Grondstoffen.

Brood- en Beschuitfabriek
„DE OUDE VETTE HEN”
ANNO 1680
DEN HAAG
TELEPHOON 2480

Geregelde bediening waarbij de Broodtang gebruikt wordt door alle wijken van Den Haag en Scheveningen

J. J. REESER.
Meubeleering,
Behangerij, Stoffeerderij.
Piet Heinstraat 116. Elandstraat 76 en 85.
Telefoon 1740.

TRANSVALIA.
Prins Hendrikstraat 74.
ECHT JAEGER.
Dames Modeartikelen,
Kinderblouses, Jongensbroeken,
Geconfectioneerde ondergoederen,
Corsetten.

G. J. HEEMSKERK
OBRECHTSTRAAT 198 hoek BEINKENSTRAAT.
Telefoon 3641.
Van af heden verkrijgbaar de Koffie en Thee der **Firma de Wed. VAN NELLE** te Rotterdam.
Koffieprijsen p. ½ K.G. Theeprijsen p. ½ K.G.
Rood merk . . . 60 cts. Gebroken N°. 1 f 1.50
Zwart " . . . 54 " Afternoon tea . . . 1.25
Groen " . . . 52 " Zuivere theeën . . . 1.00
Paarsch " . . . 50 " " " " . . . 0.80
Ook verkrijgbaar " " " . . . 0.65
Alex Meier Koffie Thueré Thee
prijzen 57½, 67½, 80 ct. f 1.50, 1.25, 1.00, 0.80
Aanbevelend, **G. J. HEEMSKERK.**

Th. FRANKEN,
Confiseur, Patisier, Glacier.
Sumatrastraat 1g. bij het Kanaal,
'S-GRAVENHAGE.
Telefoon No. 1460.

Ch. F. RIJKEN & Co.
Vleugels, Piano's, Orgels.
Verhuren, Stemmen, Repareeren
NIEUWSTRAAT No. 26.

Koninklijke Brood- en Beschuitfabriek, LENSVELT NICOLA,
DEN HAAG, Telefoon No. 2531. VEENESTRAAT 23.
LUNCHEON ROOM.
Haagsche Beschuit.

Huishoudkarntjes
worden met veel succes ook in de Koloniën gebruikt, zijn zeer geschikt voor het maken van versche karnemelk, slagroom en het klutsen van eieren.
Aanbevelend,
Landbouwkantoor, M. J. SPRUYT.
Riviervischmarkt 9, den Haag.

Toko Bahroe,
Van Kinsbergenstraat 126.
DEN HAAG.
SPECIAL A DRES voor
Versche Boembloe-Boembloe, Kroepoeks,
Petis Ikan, Petis Oedang,
Diverse Zuivere Siropen.
SAMBALANS. Dodol en Wadjieck,
import Grieksche Muskaat Wijn, enz.
Verzending Binnen- en Buitenland.
Billijke vaste prijzen.
Aanbevelend,
W. BARNAS.

G I D S
VOOR
Repatriëerenden,
Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG”
Nieuwe Molstraat 20.
Vraagt prijsopgaaf voor Advertentiën

A. KREIJMBORG & Co.
HOFLEVERANCIERS. — AMSTERDAM.
LEIDSCHESTRAAT hoek Heerengr. Teleph. 3200.

Modernste en goedkoopste inrichting voor **Heeren-, Jongeheeren- en Kinderkleding,** gemaakt en naar maat.

Uitrustingen voor de Indiën.
Uniformen, Gala- en Automobielkleding. Ambtsgewaden; waterdichte stoffen voor Jacht- en Sportkleding.

